

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Hana Nehybová

Problematické aspekty dědění ze závěti

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Problematické aspekty dědění ze závěti* vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne:

Podpis:

Poděkování:

Ráda bych poděkovala především vedoucí mé diplomové práce JUDr. Blance Vítové, Ph.D., LL.M, za profesionální a vstřícný přístup a hodnotné rady při psaní této práce.

Zároveň bych ráda poděkovala své rodině a všem přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu mého studia.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB – Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch

NOZ – Nový občanský zákoník (zákon č.89/2012 Sb.)

NS – Nejvyšší soud České republiky

OZ – Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)

OBSAH

ÚVOD	8
1. Některá pořízení pro případ smrti – de lege lata, de lege ferenda	11
1. 1. Úvod.....	11
1. 2. Darování pro případ smrti	11
1. 3. Dědická smlouva	13
1. 4. Dovětek (kodicil)	15
1. 5. Odkaz (legát).....	16
1. 6. Vedlejší doložky v závěti	18
1. 6. 1. Podmínka	18
1. 6. 2. Doložení času	19
1. 6. 3. Příkaz.....	20
2. Závěť	22
2. 1. Pojem a náležitosti – de lege lata	22
2. 1. 1. Náležitosti osoby pořizovatele.....	22
2. 1. 2. Náležitosti vůle a projevu vůle.....	23
2. 1. 3. Obsahové náležitosti	24
3. Problematické aspekty právní úpravy dědění ze závěti	27
3. 1. Občanský zákoník z roku 1950 (z. č. 141/1950 Sb.) – střední občanský zákoník.....	27
3. 2. Občanský zákoník z roku 1964 (z. č. 40/1964 Sb.) – současně účinná právní úprava	28
4. Druhy závětí, jejich náležitosti a problematické aspekty	38
4. 1. Jednotlivé druhy závětí – retrospektivní pohled	38
4. 1. 1. Starověký Řím	38
4. 1. 2. ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)	39
4. 1. 3. Občanský zákoník z roku 1950 (z. č. 141/1950 Sb.) – střední občanský zákoník.....	40
4. 2. Jednotlivé druhy závětí – de lege lata	42
4. 2. 1. Soukromá pořízení.....	42
4. 2. 2. Veřejná pořízení.....	50
5. Interpretace závěti	55
5. 1. Výklad právního jednání	55
5. 2. Výklad závěti	59
6. Zrušení závěti.....	62
6. 1. Vymezení pojmu	62
6. 2. Pořízení závěti pozdější	62

6. 3. Odvolání závěti	63
6. 4. Zničení listiny, na které byla závěť sepsána	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	69
LITERATURA	69
ODBORNÉ ČLÁNKY	70
JUDIKATURA	70
ZÁKONY	71
ABSTRAKT	72
KLÍČOVÁ SLOVA	72
ABSTRACT	73
KEY WORDS	73

ÚVOD

„Všechny nás čeká stejná noc a všichni se jednou vydáme cestou smrti.“¹ Tento názor vyslovil v antické době významný římský básník Quintus Flaccus Horatius. Již v tomto dávném období lidé věděli, že smrt je neoddělitelnou a samozřejmou součástí života člověka. Smrti se není možné vyhnout, je možné pouze přijmout její přirozené následky a upravit poměry poté, co nastane. V důsledku této neodvratitelné události dochází ke vzniku, změně a zániku právních vztahů. Smrtí osoby zaniká její právní subjektivita, tedy způsobilost mít práva a povinnosti. Zaniká samotná existence fyzické osoby.² Na druhé straně však po osobě zůstává majetek a některá její práva a povinnosti. Tyto přežívají svého původního nositele a přechází na jiné subjekty. Je proto nezbytné, aby právní řády upravily podmínky, pravidla a způsoby nabývání těchto věcí, práv a povinností. Soubor právních norem, který danou problematiku upravuje, se nazývá dědické právo.

Dědické právo je pododvětvím práva občanského a jeho právní úprava prošla různými změnami. Pojetí dědického práva reflektovalo především politickou orientaci státu. V současné době je upraveno v rámci Občanského zákoníku (z. č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Tato úprava je vzhledem k vývoji doby nepostačující a v důsledku změny politické situace, ke které došlo po roce 1989, řekněme také nevyhovující.

Ve své diplomové práci se zaměřuji především na problematiku testamentární dědické posloupnosti. Jedná se o část dědického práva, ve které je nejvíce projevena základní zásada dědického práva, zásada autonomie vůle zůstavitele. Pořizovací volnost zůstavitele vychází ze samotné podstaty vlastnictví. Zůstavitel má právo naložit se svým majetkem, právy a jinými majetkovými hodnotami podle své úvahy jak *inter vivos*, tak *mortis causa*. Jedná se o jeden ze základních článků demokratického právního státu. Zejména proto byla ve druhé polovině minulého století testamentární dědická posloupnost tzv. „postavena na druhou kolej“. Právní úprava byla zredukována na minimální možný počet ustanovení a upřednostňována byla posloupnost intestátní. Ani této však zákonodárce nevěnoval mnoho ustanovení, protože

---

¹ SVOBODA, Martin . *Citaty.net* [online]. c2007-2010 [cit. 2011-05-03]. Citáty slavných osobností. Dostupné z WWW:

<[² ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. \(eds\). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1115.](http://citaty.net/vyhledavani/?h=V%C5%A1echny+n%C3%A1s+%C4%8Dek%C3%A1+stejn%C3%A1+noc+a+v%C5%A1ichni+se+jednou+vyd%C3%A1me+cestou+smrti.>.</p></div><div data-bbox=)

dědické právo mělo podřadné postavení vzhledem k převažujícímu materialistickému pojetí společnosti.³

Primárním cílem této práce je poukázat na nedostatky normativní úpravy týkající se testamentární dědické posloupnosti a vlastně celého dědického práva. Mým hlavním cílem je pokusit se vypořádat s otázkami, které vznikají v důsledku mezerovité právní úpravy nynějšího OZ a současně také částečně zpracovat právní úpravu obsaženou v NOZ, která již zanedlouho začne ovlivňovat soukromoprávní vztahy na území České republiky. V rámci své diplomové práce chci také porovnat testament s některými dalšími pořízenými pro případ smrti a stručně představit instituty dědického práva, které náš současný OZ vyřadil, avšak NOZ je znovu zakotvuje.

Hlavním podnětem k výběru daného tématu byl povinně volitelný předmět Notářské právo, který jsem absolvovala ve 4. ročníku svého studia na Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením zkušené notářky JUDr. Hany Orletové. Dědické právo mě zaujalo natolik, že jsem se rozhodla se na něho zaměřit a zpracovat ho podrobněji.

Problematika dědického práva jako celku není v současné literatuře nikterak podrobně zpracována. Hodnotnou publikací pro získání uceleného pohledu a konkrétnějšího povědomí o dědickém právu jako takovém je *Dědické právo – praktická příručka*.⁴ Velice významným zdrojem informací pro zpracování mé diplomové práce je relativně nová publikace Václava Bednáře.⁵ Jedná se, dle mého názoru, o velmi kvalitní dílo, které uceleně zpracovává vývoj a změny v pojetí a postavení testamentární dědické posloupnosti. Při svém studiu odborné literatury jsem neobjevila žádnou jinou publikaci, která by se primárně specializovala na testamentární posloupnost. Proto je zmíněná publikace skutečně velkým přínosem do okruhu odborné literatury týkající se dědického práva. Významným dílem je v neposlední řadě také komentář k současnému občanskému zákoníku, který byl zpracován kolektivem autorů pod vedením profesora Karla Eliáše.⁶ Pan profesor Karel Eliáš je velice významnou osobností české juristické scény, který se mimo jiné v nemalém měřítku podílel také na přípravě návrhu NOZ. Tento komentář mi byl přínosný především proto, že neobsahoval pouze stručný výklad jednotlivých ustanovení, nýbrž u jednotlivých ustanovení upozorňoval také na případné

---

³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 41- 42.

⁴ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo – praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 352 s.

⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s.

⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008. 1391 s.

problémy. Výhodou byla také skutečnost, že na začátku kapitoly týkající se dědického práva obsahovala stručný exkurz a úvod do dané problematiky.

Některé dílčí problematické aspekty řeší jednotliví autoři také v článcích publikovaných ve významných právnických časopisech.⁷ Pokud jde o stručné obeznámení s římským právem, ze kterého vychází náš právní řád, stejně jako většina právních řádů ostatních evropských zemí, pak významným dílem byla především publikace *Římské právo* od kolegů Kincla, Urfuse a Skřejpka.⁸ Naopak při zpracování návrhu NOZ mi byla cenným zdrojem informací příslušná důvodová zpráva.

Jednotlivé mezery v právní úpravě a s tím související problematické aspekty se snaží vyřešit v rámci své rozhodovací činnosti obecné soudy, především tedy Nejvyšší soud ČR v rámci dovolacího řízení. I tato jednotlivá rozhodnutí zahrnují do své práce jako významný zdroj odpovědí na konkrétní otázky, které jsou v praxi vznášeny v důsledku nedokonalé právní úpravy. Byť nejsou všechna rozhodnutí zcela správná, jedná se o významný základ pro jednotný postup soudů v případech, které nejsou výslovně upraveny v zákoně. Konstantní judikatura vyšších soudů sice není v českém právním řádu pramenem práva, přesto má velice významné postavení. Odchylení nižšího soudu od ustáleného právního názoru vysloveného vyšším soudem je možné pouze za předpokladu, že soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvede rozhodné argumenty, proč nebylo možné konkrétní případ pod stanovené rozhodnutí podřadit.

---

⁷ Např. JEŘÁBKOVÁ, Lenka. Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich úpravy. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 9, s. 355 – 357.

⁸ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 408 s.

1. Některá pořízení pro případ smrti – de lege lata, de lege ferenda

1. 1. Úvod

V důsledku událostí, ke kterým došlo v únoru 1948, nastala zásadní změna v chápání civilního práva vůbec. Komunistický převrat v únoru 1948 byl považován za vítězství pracujícího lidu.⁹ Tímto také odůvodňoval socialistický zákonodárce maximální zjednodušení právního řádu. Zjednodušení považoval za nutné proto, aby se i pracující lid v textu zákona patřičně orientoval a náležitě vyznal. V důsledku tohoto myšlenkového proudu došlo nevyhnutelně k nové kodifikaci civilního práva. Zákon č. 141/1950 Sb. (tzv. střední občanský zákoník) podstatně zredukoval mimo jiné i úpravu dědického práva. Oproti úpravě v ABGB, který obsahoval 327 paragrafů týkajících se dědictví, zůstalo v novém občanském zákoníku pouze 52 paragrafů. Množství institutů, které měly původ již v římském právu a které jsou známé a využívané ve standardních evropských kodexech, bylo vypuštěno.¹⁰ Střední občanský zákoník neznal žádná jiná pořízení pro případ smrti než závěť. Došlo ke zrušení institutu dědické smlouvy a zároveň také společné závěti manželů. Nebylo rozlišováno mezi kodicilem a závětí, přičemž se vždy jednalo o závěť. Občanský zákoník platný a účinný až do současné doby (z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění p. p.) právní úpravu ještě více zúžil. V původním znění shrnul úpravu dědického práva do pouhých 27 paragrafů, po následných novelách upravuje dědické právo ve 44 paragrafech.¹¹ Jedná se o výrazný nepoměr v porovnání s ostatními státy kontinentální evropské kultury, které úpravě dědického práva věnují pravidelně i několik set paragrafů.¹²

1. 2. Darování pro případ smrti

Darování pro případ smrti (*donatio mortis causa*) je institut, který znalo a upravovalo již římské právo. Jednalo se o zvláštní případ darování, kdy konečné účinky měly nastat až po smrti dárce a to za předpokladu, že ho obdarovaný přežil. Původně byl institut darování pro případ smrti používán v situacích, kdy dárce hrozilo bezprostřední nebezpečí smrti. Později se

---

⁹ BÍLEK, Jiří. Únor 1948 - popření tradic čs. demokratické státnosti: Šest zamyšlení nad jedním výročím. *SOCIETAS – časopis pro politické a společenské vědy* [online]. 2008, roč. 5, č. 1-2 [cit. 2013-04-01]. ISSN 1801-0229. Dostupné z: <http://www.societas.cz/societas/bilek.htm>

¹⁰ Např. odkaz (legát), dědická smlouva, darování pro případ smrti atd.

¹¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 41- 42, 69.

¹² ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97- 98.

však jednalo o jakékoliv darování, které obsahovalo stanovenou (odkládací) podmínku. Darování pro případ smrti je dvoustranný právní úkon, čímž se odlišuje od ostatních dispozic pro případ smrti. Jednostranně odvolat tento úkon, nebylo zpočátku možné. Tuto možnost zavedlo až justiniánské právo. Výhodou darování pro případ smrti byla skutečnost, že dárce nemusel splňovat podmínky způsobilosti k pořízení testamentu.¹³

Darování pro případ smrti je „specifickým druhem dědického titulu“. Systematicky nebývá zahrnuto do ustanovení upravující dědické právo, ale do ustanovení upravující závazkové právní vztahy.¹⁴ Současná platná a účinná právní úprava darování pro případ smrti výslovně zakazuje.¹⁵ Darovací smlouva, dle které by mělo být plněno až po smrti dárce, je stíhána absolutní neplatností. Zákaz darování pro případ smrti byl stanoven již zákoníkem z roku 1950. Odůvodnění tohoto kroku spočívalo v sovětské právní doktríně, která upřednostňovala intestátní dědickou posloupnost a argumentovala ochranou zákonných dědiců, kteří by mohli být darováním pro případ smrti nežádoucím způsobem zkracováni.¹⁶

V návrhu nového občanského zákoníku je darování pro případ smrti znovu zakotveno. Právní úprava je obsažena v rámci závazkového práva, konkrétně v rámci závazků z právního jednání. Při darování mortis causa je nutné dodržet tentýž základní předpoklad, který vyžadovalo již římské právo a to, že obdarovaný přežije svého dárce. Darování pro případ smrti se zpravidla bude posuzovat jako odkaz. Odkazovník má totiž možnost kdykoliv odkaz odvolat. Dle ustanovení o darování bude postupováno v případech, kdy obdarovaný dar přijme a dárce se výslovně vzdá práva dar odvolat. O vzdání se práva dar odvolat vydá dárce obdarovanému listinu. V darovací smlouvě mohou být obsažena různá vedlejší ujednání – účelové vymezení daru, podmínky, časová omezení ale také příkaz. Splnění příkazu se však dárce může domáhat až poté, co sám plnil. Povinnost obdarovaného, která mu vyplývá z příkazu, je povinností majetkovou a jako takovou může její splnění po obdarovaném vymáhat i případný dárcův dědic. Je – li splnění příkazu ve veřejném zájmu, může se splnění domáhat také právnická osoba oprávněná hájit takové zájmy či orgán veřejné moci. Obdarovaný má ze zákona možnost od smlouvy odstoupit a dar vrátit v případech, kdy mu

---

¹³ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 314 – 315.

¹⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1139.

¹⁵ § 628 odst. 3 OZ

¹⁶ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 2. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1884 – 1885.

dárce daroval vědomě cizí věc nebo pokud darovaná věc měla vady, o kterých dárce věděl, ale obdarovaného na ně neupozornil. Dárce je navíc povinen nahradit škodu, která obdarovanému vznikla.¹⁷

1. 3. Dědická smlouva

Dědická smlouva jako třetí tradiční delační důvod vedle zákona a závěti nebyla v římském právu uznávána. Jedním z hlavních důvodů byla zásada, kterou římské právo důsledně respektovalo. Dle této zásady měl zůstavitel možnost do posledního okamžiku svého života kdykoliv zcela svobodně a neomezeně změnit svou vůli.¹⁸

Význam daného institutu vzrostl až s vydáním ABGB, který dědickou smlouvu naopak zakotvoval a právně upravoval. Dědická smlouva je dvoustranný právní úkon, při kterém jedna ze smluvních stran slibuje, že v případě jejího úmrtí případně pozůstalost nebo její část druhé smluvní straně a druhá smluvní strana tento slib přijímá. ABGB umožňoval uzavřít dědickou smlouvu pouze mezi manželi, později i mezi snoubenci s tím, že perfektní se stane až v okamžiku uzavření manželství. Za dědice mohli být ustanoveni pouze manželé (příp. snoubenci) a to buď jednostranně, nebo vzájemně. Omezení dědické smlouvy z hlediska obsahu spočívalo ve skutečnosti, že předmětem dědické smlouvy mohly být nejvýše tři čtvrtiny pozůstalosti. Jedna čtvrtina musela zůstat tzv. volná, aby o ní mohlo být pořízeno závěti nebo aby připadla dědicům ze zákona. Dědickou smlouvu bylo možné pořídit ve formě alografní nebo u notáře za přítomnosti dvou svědků. Obsah dědické smlouvy nemohl být subjekty nijak krácen nebo měněn jinými pořízeními pro případ smrti. Tím však nebyla dotčena možnost disponovat s majetkem *inter vivos*. Vzhledem k tomu, že se jednalo o dvoustranný právní úkon, nebylo jednostranné odvolání nebo zrušení dědické smlouvy možné. Zrušit dědickou smlouvu mohli účastníci pouze na základě dohody. Ke zrušení dědické smlouvy došlo také v případě rozvodu, rozloučení či jiných na vůli nezávislých skutečností, které uváděl zákon.¹⁹

Zákoník z roku 1950 nepřevzal úpravu institutu dědické smlouvy, jak ji upravoval ABGB. Všechny dřívější dědické smlouvy, byť platně uzavřené, pozbyly přijetím nového

---

¹⁷ §2063-2065 NOZ; Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 478-479 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

¹⁸ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 287.

¹⁹ JEŘÁBKOVÁ, Lenka. Dědické smlouvy jako dědický titul *de lege ferenda* a základní východiska jejich úpravy. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 9, s. 355 – 357.

občanského zákoníku platnost.²⁰ Uzavřít dědickou smlouvu neumožňuje ani současná platná právní úprava.

V návrhu nového občanského zákoníku se tento smíšený právní útvar znovu objevuje. Právní úprava je systematicky řazena mezi ustanovení o dědickém právu jako ve švýcarském občanském zákoníku, z jehož právní úpravy návrh nového občanského zákoníku vychází. Dědická smlouva má pro dědické právo základní význam. Má nejsilnější postavení v rámci dědických titulů, jak je naznačeno již v §1476 NOZ, kde jsou dědické tituly řazeny postupně dle právní síly. Návrh nového občanského zákoníku umožňuje na rozdíl od předchozí právní úpravy obsažené v ABGB uzavřít smlouvu nejen manželům, případně snoubencům, ale i jakémukoliv zletilému a plně svéprávnému zůstaviteli. Dědickou smlouvu mohou strany uzavřít pouze osobně. Zastoupení není stejně jako v případě závěti možné. Výjimka z požadavku plné svéprávnosti je stanovena v §1584, kdy zákon umožní uzavřít dědickou smlouvu i osobě ve svéprávnosti omezené, avšak pouze se souhlasem opatrovníka. Zvláštní ustanovení upravuje podmínky pořízení dědické smlouvy osobě ve svéprávnosti omezené pro nadměrné požívání alkoholu, psychotropních a jiných látek, či pro hráčskou vášeň. Dědickou smlouvu je možné uzavřít pouze ve formě veřejné listiny. Obsahově je zůstavitel zákonem omezen v tom směru, že musí ponechat čtvrtinu své pozůstalosti tzv. volnou, aby o ní mohl pořídit zvláště projevenou vůli.²¹

Smluvní strany mohou k dědické smlouvě připojit podmínky, avšak na dané podmínky se neuplatní ustanovení o podmínkách v závěti, nýbrž obecná ustanovení o podmínkách v právním jednání. Zůstavitel není dědickou smlouvou omezen v možnosti nakládat se svým majetkem inter vivos. V případě však, že zůstavitel pořídí o majetku pro případ smrti nebo uzavře darovací smlouvu, která není s dědickou smlouvou slučitelná, může se smluvní dědic dovolávat neúčinnosti těchto jednání. Zvláštní úprava je věnována dědickým smlouvám uzavřeným mezi manželi, případně snoubenci. V § 1592 – 1593 NOZ jsou upraveny odchylky od obecné úpravy popsané výše.²² Ohledně úpravy platnosti dědických smluv uzavřených

---

²⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 42.

²¹ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 393-394 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

²² Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 395 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

mezi manželi v případě rozvodu, se osobně spíše přikláním k názoru Lenky Jeřábkové²³. V návrhu nového občanského zákoníku je stanoveno obecné pravidlo, kdy se rozvodem dědická smlouva neruší, ledaže by dědická smlouva sama stanovila něco jiného. Dědickou smlouvu může po rozvodu na návrh kteréhokoliv manžela zrušit soud. Soud však návrhu nevyhoví, pokud je to k tíži manžela, který rozvrat manželství nezapříčinil a s rozvodem nesouhlasil. V daném případě přibude další komplikovaná otázka, kterou bude muset soud ve většině případů řešit. Totiž otázka, kdo zapříčinil rozvrat manželství. Jedná se o otázku velice problematickou, neboť každý z manželů vidí povětšinou vinu u toho druhého. Průběh rozvodového řízení je z velké části už tak dost komplikovaný a řešení otázky viny na rozvratu manželství by způsobilo jistě nemalé průtahy a značné nepříjemnosti. Navíc danou otázku není zpravidla možné posoudit objektivně. Vhodnější řešení by tedy dle mého názoru bylo, aby právní účinky dědické smlouvy v okamžiku pravomocného rozhodnutí o rozvodu manželství zanikly. Soud by však mohl v případech zvláštního zřetele hodných na návrh „poškozeného manžela“ rozhodnout, že účinky dědické smlouvy zůstávají i po rozvodu zachovány. Samozřejmě by byla i možnost, upravit si dané otázky přímo v dědické smlouvě dle vůle smluvních stran.

1. 4. Dovětek (kodicil)

Kodicil jako nový typ posledního pořízení vznikl již v římském právu. Zůstavitel prostřednictvím něho zpočátku projevoval svoji vůli něco odkázat buď dopisem, nebo prostým listem. Rozlišován byl kodicil testamentární, který byl vázán na testament a kodicil intestátní, který existoval samostatně bez závislosti na něm. U testamentárního kodicilu se rozlišovaly tři možnosti. Zůstavitel si mohl v testamentu sepsání kodicilu dopředu vyhradit, nebo mohl naopak kodicil testamentem zpětně potvrdit. Třetí možností byl kodicil, na který testament sice neodkazoval, avšak který svým obsahem testament doplňoval nebo měnil. Platnost testamentárního kodicilu byla vázána na platnost testamentu. Původně byl kodicil zcela neformální, zákon pro něho nevyžadoval žádnou zvláštní formu. V průběhu vývoje však určité minimální formální požadavky stanoveny byly. Kodicil mohl obsahovat stejné dispozice, jaké mohly být obsahem testamentu s výjimkou ustanovení dědice. Tímto se kodicil od testamentu odlišoval.²⁴

---

²³ JEŘÁBKOVÁ, Lenka. Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich právní úpravy. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 9, s. 355 – 361.

²⁴ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 307 - 308.

Současná právní úprava na rozdíl od předchozích právních úprav neumožňuje nakládat s majetkem pro případ smrti dovětkem. Osoba, v jejíž prospěch byl dovětek zřízen, měla postavení odkazovníka. Mohla tedy po dědici ze zákona nebo ze závěti požadovat vydání určené věci či určité částky, aniž by byla zároveň odpovědná za dluhy zůstavitele. V současné době však není možný ani tzv. odkaz a osoba povoláná pouze k určité věci či právu je považována za dědice a jako taková odpovídá poměrně s ostatními dědici za závazky zůstavitele.²⁵

Návrh nového občanského zákoníku upravuje dovětek v jediném ustanovení. Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, vázat nabytí dědictví na podmínku, doložit čas nebo uložit dědici nebo odkazovníku příkaz. Návrh nového občanského zákoníku vychází z pojetí, které znalo již římské právo. I do budoucna bude moci zůstavitel pořídit kodicil vedle závěti, nebo samostatně. Dle toho se také rozlišuje kodicil testamentární a kodicil intestátní. I nadále zůstává tentýž rozdíl mezi kodicilem a závětí, který spočívá v nemožnosti kodicilem povolat dědice.²⁶

1. 5. Odkaz (legát)

Římské právo bylo prvotně postaveno na zásadě intestátní dědické posloupnosti. K prvnímu prolomení této zásady došlo prostřednictvím institutu odkazu. Odkazem se rozumí jednostranný právní úkon *mortis causa*, kterým zůstavitel vyčlení určitý majetek osobě, která není jeho dědicem. K právnímu nástupnictví po zůstaviteli dochází tedy pouze v omezeném rozsahu, tzv. singulární sukcese. Odkaz bylo zpočátku možné nařídit pouze v testamentu zvláštní rozkazovací formou. Později byl odkaz připuštěn i v dodatečně potvrzeném testamentárním kodicilu. Římské civilní právo rozeznávalo čtyři druhy odkazů. Vedle civilního odkazu, který byl přísně formální, se vyvinuly i tzv. fideikomisy. Ty byly naopak zcela neformální. Osobou obtíženou odkazem v případě fideikomisu nemusel být pouze dědic, ale kdokoliv, kdo měl v případě zůstavitelovi smrti něco získat. Závazky z fideikomisů byly zpočátku právně nevynutitelné, měly charakter pouze morální a etický. V průběhu vývoje se

---

²⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo – praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 62.

²⁶ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 370 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

začaly legáty a fideikomisy vzájemně přibližovat a stíraly se rozdíly mezi nimi. Justiniánské konstituce z let 529 – 531 oba odkazy sloučily v jediný nazývaný jako legát.²⁷

Institut odkazu byl v zákoně z roku 1950 upraven v jediném ustanovení, ve kterém zákonodárce uvedl, že o odkazovníkovi platí přiměřeně ustanovení o dědicích. Tímto ve skutečnosti zcela popřel význam a účel odkazu, který spočívá v zásadě, že odkazovník neodpovídá za dluhy zůstavitele. Odkazovník dle právní úpravy zákona z roku 1950 neodpovídal za závazky zůstavitele a za náklady na jeho pohřeb společně s dědici pouze v případě, že mu zůstavitel zanechal věc nepatrné hodnoty v poměru k ceně ostatního majetku. Zároveň nesměl souhrn odkazů převyšovat jednu čtvrtinu toho, co zbylo ze zanechaného majetku po odečtení dluhů. Současná právní úprava vymazala institut odkazu absolutně a smazala tak rozdíl mezi dědicem a odkazovníkem. Odkazovník je od této doby považován za dědice.²⁸

Návrh nového občanského zákoníku navrácí institut odkazu v jeho původním pojetí zpět do českého dědického práva. Rozdíl mezi odkazem a dědictvím výslovně vymezuje v §1477 NOZ. Odkazem zůstavitel zřizuje odkazovníkovi pohledávku vůči osobě, která je odkazem zatížena. Pro platnost odkazu je nutné splnit podmínky stanovené zákonem. Předně se jedná o platné pořízení pro případ smrti, ve kterém je odkaz uveden (primárně způsobilost zůstavitele), dále způsobilost odkazovníka a v neposlední řadě také způsobilý odkaz. Výjimku ze způsobilosti zůstavitele činí zákon pouze v případě odkazu malé hodnoty. Odkazem je možné obtížit jen osobu, která má z pozůstalosti prospěch. Odkazem může být zatížena konkrétní osoba, kterou si zůstavitel určí. Ne zvolí – li však konkrétně nikoho, jsou obtíženi všichni dědici v poměru, v jakém jim připadla pozůstalost. Návrh nového občanského zákoníku pojímá odkazy v souladu se zásadou spravedlnosti tak, že je nutné, aby dědici zůstal z dědictví alespoň čtvrtinový podíl, který nebude zatížen odkazy. Pokud bude dědictví zatíženo odkazy ve větší míře, může se dědic domáhat u soudu jejich poměrného zkrácení. Proti odkazům se nemůže dědic bránit ani v případě, že dluhy zůstavitele, které na něho přešly, mají vyšší hodnotu než podíl, který mu po splnění odkazů ve skutečnosti zůstane. Jedinou možnou obranou je svůj dědický podíl jako celek odmítnout. Zůstavitel má možnost

---

²⁷ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 305 - 307.

²⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1235 – 1236.

v rámci odkazu zřídit odkazovníku náhradníka nebo také svěřenského nástupce. V případech, kdy je odkazem obtížen odkazovník, jedná se o tzv. pododkaz.²⁹

Odkaz je možné odvolat stejnými způsoby jako závět'. Návrh zákona upravuje v několika ustanoveních zvláštní pravidla, která se týkají jednotlivých druhů odkazů. Jedná se především o pravidla výkladová, která mají sloužit k předcházení sporům a nejistotě, pokud zůstavitel neprojeví svoji vůli dostatečně přesně. Právo na odkaz vzniká odkazovníku obecně v okamžiku smrti zůstavitele. Zůstavitel však může k odkazu připojit podmínky či doložku času. Návrh zákona upravuje v §1624 NOZ splatnost práva na odkaz, aby obtížené osoby nebyly naráz přetíženy povinnostmi. V případě, že splatnost práva na odkaz nastává až později, může odkazovník po obtížené osobě požadovat zajištění svého práva.³⁰

1. 6. Vedlejší doložky v závěti

1. 6. 1. Podmínka

Podmínka je z hlediska obsahového nahodilou složkou právního úkonu. Podmínkou se rozumí vedlejší ustanovení právního úkonu, které váže jeho účinky (právní následky) na splnění určité nejisté skutečnosti. Rozlišujeme podmínku odkládací (suspenzivní) a podmínku rozvazovací (rezolutivní).³¹

Podmínky znalo již římské právo a jejich užití v oblasti dědického práva připouštělo. V případě podmínky odkládací, došlo k odložení nabytí dědictví až k okamžiku, kdy byla podmínka splněna. Ve stanoveném mezidobí mohl povoláný dědic požádat přetora o udělení držby. V takovém případě však musel poskytnout záruku osobám, které by se staly dědici namísto něho v případě, že by uloženou podmínku nesplnil. V opačném případě byl zřizován správce neboli opatrovník pozůstalosti. Rozvazovací podmínky v testamentu římské právo neuznávalo. Svým charakterem odporovaly uznávané římské zásadě, kdy osoba, která se jednou stala dědicem, byla dědicem navždy. Proto se na rozvazovací podmínku hledělo jako

---

²⁹ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 392-399 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

³⁰ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 399-401 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

³¹ KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I.* 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 159 – 160.

na nedoloženou a jednoduše se k ní nepřihlíželo. Výjimky z daného pravidla tvořily pouze testamenty vojenské, na které se uplatňovaly odlišné zásady než na běžný římský testament.³²

Nynější platná právní úprava (z. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění p. p.) podmínky v závěti nedovoluje. V § 478 OZ výslovně stanoví, že jakékoliv podmínky připojené k závěti jsou bez právních následků. V případě však, že zůstavitel v závěti podmínky uvede, nezpůsobí tak její neplatnost a to ani zčásti, nicméně se k takovýmto podmínkám nebude přihlížet. Některá ustanovení, která jsou podmínkám blízká, však soudní praxe za podmínky ve smyslu zmíněného ustanovení nepovažuje. Jedná se především o ustanovení náhradního dědice, zřízení věcného břemene a uložení povinnosti jednomu z dědiců jinému dědici vyplatit jeho dědický podíl v penězích.³³

Návrh nového občanského zákoníku navrácí zůstaviteli možnost vázat nabytí dědictví nebo odkazu na splnění určité podmínky. Právní úprava je obsažena v §1561 - §1563 NOZ. Za neplatné jsou přitom zákonem považovány podmínky nesrozumitelné a nezákonné.³⁴ Neplatná je také nemožná podmínka odkládací. Ustanovení dědice, které je vázáno na nemožnou odkládací podmínku, je považováno za neplatné. Pokud je však připojena nemožná podmínka rozvazovací, zákon stanovuje, aby se k ní nepřihlíželo. Nezpůsobí tedy neplatnost případného ustanovení dědicem. V případě, že je podmínka dědicem splněna již za života zůstavitele, musí její splnění dědic po smrti zůstavitele znovu zopakovat pouze tehdy, pokud je opakování možné. V opačném případě se na podmínku hledí jako na nepřipojenou.³⁵

1. 6. 2. Doložení času

Doložka času je další možné vedlejší ustanovení v právním úkonu. Od podmínky se liší především jistotou, že daná skutečnost v budoucnu nastane. Doložení času je možné stanovit jako *dies a quo*, což znamená, že právní následky úkonu v určitém okamžiku nastanou, nebo jako *dies ad quem*, kde naopak právní následky již nastalé v určitém okamžiku

---

³² KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 282 - 283.

³³ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1282-1283.

³⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 133.

³⁵ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 390 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

zaniknou. Okamžik, ve kterém nastane požadovaná skutečnost, může být určen přesně datem či lhůtou, nebo ve vztahu k jisté události např. ke smrti člověka.³⁶

V římském právu byly lhůty počínající i lhůty končící taktéž v rozporu se základními principy, na kterých římské dědické právo spočívalo. V důsledku tohoto se ke lhůtám obdobně jako k rozvazovacím podmínkám nepřihlíželo.³⁷

Doložení času bylo za platnosti ABGB často využíváno jako jedna z možností, jak omezit dědice. Občanský zákoník z roku 1950 však tuto úpravu nepřejal a v důsledku toho jsou všechna taková ustanovení uvedená v závěti neplatná.³⁸

Návrh nového občanského zákoníku připojení závětních klauzulí o doložení času opět umožňuje. Podstatou této vedlejší doložky je pokyn zůstavitele, aby dědic (odkazovník) nabyl majetek z pozůstalosti pouze na určitou dobu, nebo naopak až po určité době, tedy později než v okamžiku smrti zůstavitele. Pokud zůstavitel stanoví čas tak, že nikdy nemůže nastat, posoudí se dané ustanovení jako nemožná podmínka. Je – li nepochybné, že se zůstavitel v určení času pouze zmýlil, je ustanovení zachováno podle jeho pravděpodobné vůle.³⁹

1. 6. 3. Příkaz

Příkaz (modus) je považován za vedlejší ustanovení právního úkonu, které se vyskytuje při bezúplatném právním jednání, např. při darování, v závěti. Příkazem je obdarovanému nebo dědici uložena povinnost, aby něco vykonal nebo se naopak určitého jednání zdržel.⁴⁰

Občanský zákoník z roku 1950 považoval za platný pouze příkaz zůstavitele, aby dědic vyplatil jiné osobě peněžitou částku jako odkaz. Jakékoliv jiné příkazy v závěti byly neplatné. Vzhledem k danému restriktivnímu omezení byl příkaz z dědického práva téměř odstraněn.⁴¹

---

³⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 246.

³⁷ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 283.

³⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 65.

³⁹ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 390-391 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

⁴⁰ BEZOUŠKA, Petr. In FIALA, Josef a kol (eds). *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 192.

⁴¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 65.

Současná právní úprava vůbec neumožňuje příkazem omezit dědice v dispozici s pozůstalostí. Vychází se z právní úpravy obsažené v § 478 OZ, který nepřipouští, aby podmínky připojené v závěti působily právní následky. Jedinou výslovně připuštěnou výjimkou z uvedeného zákazu je příkaz k započtení, kterým zůstavitel v závěti přikáže, aby bylo konkrétnímu dědici na jeho dědický podíl započteno to, co od něho za života bezplatně obdržel. Započtení se provede i bez zůstavitelova výslovného příkazu, pokud by byl obdarovaný dědic vůči neopomenutelnému dědici neodůvodněně zvýhodněn. Odlišný názor na vztah podmínek a příkazů v závěti zastává Bednář ve své publikaci *Testamentární dědická posloupnost*. Svůj názor staví na nutném odlišování podmínek a příkazů. Vzhledem k tomu, že § 478 OZ upravuje pouze zákaz podmínek, není možné pod toto ustanovení bez dalšího podřadit i příkazy příp. stanovení doby. Své tvrzení staví na základním principu – principu právního státu, který je zakotven v právním předpise nejvyšší právní síly – čl. 2 Ústavy ČR („co není zákonem zakázáno, je dovoleno“). Dovojuje tedy, že příkazy i stanovení doby přípustné jsou a způsobují právní následky.⁴²

Návrh nového občanského zákoníku možnost využít příkazy zakotvuje výslovně, čímž vyřeší dosavadní spory o tom, zda příkazy připojené v závěti působí či nepůsobí právní následky. Příkazem zůstavitel nařídí, aby dědic něco vykonal, něco strpěl nebo se zanechaným majetkem určitým způsobem naložil. Příkaz je dle návrhu nového občanského zákoníku posuzován stejně jako rozvazovací podmínka. V případě, že dědic zůstavitelův příkaz nesplní, ztratí dědické právo a nabyté dědictví pozbude. Zůstaviteli je však dána možnost, aby sám určil následky, které mají dědice postihnout, pokud jeho vůli nesplní. Praktickou otázkou spíše je, kdo bude splnění příkazu po dědici vymáhat, případně kontrolovat jeho provedení. I na toto zákon pamatuje. Primárně má právo domáhat se splnění příkazu ten, komu je příkaz na prospěch. Další oprávněnou osobou je vykonavatel závěti, případně jiná osoba závětí k tomu určená. V případě, že je odkaz směřován ku prospěchu většího počtu osob, je kompetentní osobou právnická osoba, která je oprávněná hájit jejich zájmy.⁴³

---

⁴² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 86.

⁴³ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 392 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

2. Závěť

2. 1. Pojem a náležitosti – de lege lata

Závěť je možné definovat jako: „*Jednostranný, neadresovaný právní úkon zůstavitele, kterým tento disponuje se svým majetkem pro případ smrti.*“⁴⁴ Jednostranné – unilaterální právní úkony jsou projevem vůle pouze jedné strany. Takovéto právní úkony nejsou v oblasti občanskoprávních vztahů příliš časté. Mnohem častější jsou právní úkony dvoustranné – bilaterální (smlouvy), příp. vícestranné – multilaterální. Jednostranné právní úkony připouští občanské právo pouze v určitých případech. Především se jedná o případy, kdy projev vůle jedné strany vůbec nezasahuje do práv a oprávněných zájmů jiných osob a dále tehdy, pokud právní účinky projevu vůle jedné strany sice zasahují do práv a oprávněných zájmů jiných osob, ale k tomuto je osoba činící právní úkon oprávněna zákonem nebo dohodou stran. V posledně zmíněném případě, kdy právní úkon zasahuje do práv a oprávněných zájmů jiných osob, se však tyto osoby mohou právním účinkům jednostranného právního úkonu bránit. Takovým případem je především závěť, neboť právní nástupce zůstavitele je oprávněn dědictví odmítnout. Neadresované jednostranné právní úkony ke svému vzniku, na rozdíl od právních úkonů adresovaných, nevyžadují, aby byly činěny vůči jiné konkrétní osobě. Vznik těchto právních úkonů je vázán na okamžik jednostranného projevu vůle. Neadresované právní úkony jsou tzv. perfektní, jakmile existují pojmové znaky právního úkonu.⁴⁵

Závěť je právním úkonem a jako taková musí splňovat všechny obecné náležitosti, které zákon vyžaduje pro platnost jakéhokoliv právního úkonu. Kromě tohoto však musí splňovat i náležitosti zvláštní, které se vztahují k projevu vůle mortis causa. Mezi náležitosti závěti řadíme náležitosti týkající se osoby pořizovatele, náležitosti týkající se vůle a projevu vůle pořizovatele a obsahové náležitosti závěti.⁴⁶

2. 1. 1. Náležitosti osoby pořizovatele

Závěť může platně poříditi každá fyzická osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům – k právnímu jednání. Výjimkou je dle současného OZ pouze osoba, která není plně

---

⁴⁴ PLECITÝ, Vladimír a kol. *Základy občanského práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 276.

⁴⁵ ŠVESTKA, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol (eds). *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 230-231.

⁴⁶ PLECITÝ, Vladimír a kol. *Základy občanského práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 276.

způsobila k právním úkonům v důsledku věku – nezletilec. Nezletilec může platně pořídit závěť pouze za podmínky, že je starší 15 let a výhradně formou notářského zápisu (§476d odst. 2 OZ). Osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům platně zřídí závěť nemůže. Závěť je ryze osobní právní úkon zůstavitele, proto ji nemůže namísto zůstavitele pořídit zástupce a to ani zástupce zákonný ani zástupce na základě plné moci. Způsobilost zřídí závěť se posuzuje v okamžiku, kdy byla závěť sepsána. Pojmem sepsána se rozumí okamžik podpisu závěti, protože závěť může být sepsávána a vyhotovována po delší dobu. Platná je tedy také závěť, kterou zůstavitel sepsával v době, kdy byl zbaven nebo omezen ve způsobilosti k právním úkonům, avšak která byla podepsána až v okamžiku, kdy byla jeho způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu obnovena. Případná následná ztráta způsobilosti zůstavitele k právním úkonům již nemá na platnost závěti vliv. Naopak neplatnost závěti se nezhojí tím, že zůstavitel po sepsání a podepsání závěti způsobilosti k právním úkonům v potřebném rozsahu nabude.⁴⁷

2. 1. 2. Náležitosti vůle a projevu vůle

Zůstavitel může platně pořídit závěť pouze ze své svobodné vůle. K sepsání závěti nemůže být žádným způsobem nucen. Svobodná vůle je vyloučena jak v případě fyzického nátlaku (*vis absoluta*), tak v případě psychického nátlaku (*vis compulsiva* – bezprávná výhrůžka). Svoboda vůle je však zachována v případě, že je zůstavitel k sepsání závěti přemlouván, ale rozhodnutí v konečné fázi učiní sám. Vůle zůstavitele zřídí závěť musí být nadto vážná a opravdová. Vážnost vůle zůstavitele je posuzována podle objektivních okolností. Vůle není považována za vážnou, pokud je třetím osobám obecně zřejmé, že zůstavitel nechtěl svým projevem vůle způsobit právní následky, které právní normy s takovýmto jednáním obvykle spojují. Neplatný je právní úkon, který je učiněn např. v žertu, při hře, na jevišti, pro účely výuky, při nepochybné nadsázce, ale také v omylu. Omyl však způsobuje neplatnost závěti pouze v případě, že by zůstavitel nesepsal závěť vůbec nebo by sepsal závěť s odlišným obsahem, kdyby býval o určité skutečnosti věděl.

Projev poslední vůle musí být srozumitelný a určitý. Oba tyto požadavky je nutné posoudit objektivně. Nesrozumitelný je projev vůle tehdy, pokud není možné obsah posledního pořízení zjistit ani za pomoci výkladových pravidel. Projev poslední vůle tedy musí být nesrozumitelný absolutně. Pokud však existuje někdo, kdo je schopen obsah závěti určit, nemůže být daná závěť považována za neplatnou. Neurčitý je takový projev poslední

---

⁴⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 69-73.

vůle, který je sice po jazykové stránce srozumitelný, ale je nejednoznačný. Závěť je neplatná v případě, že není možné neurčitost odstranit ani při použití interpretačních pravidel.⁴⁸ Dalším požadavkem pro platnost závěti vztahujícím se k projevu vůle zůstavitele je forma závěti. Současná právní úprava připouští pouze formu písemnou. Tento požadavek je kogentní a je společný pro všechny druhy závěti. Nedodržení této náležitosti způsobuje absolutní neplatnost závěti.⁴⁹

2. 1. 3. Obsahové náležitosti

Prvořadým předpokladem platnosti závěti z hlediska jejího obsahu je určení dědice. Dědic může být ustanoven k dědictví jako celku, popřípadě může zůstavitel určit podíly nebo konkrétní věci a práva, která mají jednotlivým dědicům připadnout. Zůstavitel může stanovit i jiný způsob, jakým má být naloženo s jeho zanechaným jměním např. zřízení nadace nebo nadačního fondu (viz. §477 OZ). Zůstavitel může povolát za dědice jednu, nebo více osob. V případě více dědiců může zůstavitel jejich podíly určit v poměru k celému dědictví (např. procentem nebo zlomkem), nebo může každému z dědiců zanechat dílčí věc či právo. V tomto případě nabude dědic jednotlivě určené právo nebo věc pouze tehdy, pokud bude náležet zůstaviteli v okamžiku jeho smrti. V opačném případě bude ustanovení závěti týkající se tohoto práva či věci bez právních následků. Naopak povolá – li zůstavitel osobu za dědice konkrétní peněžní částky, kterou nezanechal, musí ostatní spoludědicové poměrně ze svých podílů stanovenému dědici částku uhradit.⁵⁰

Ustanovení dědice musí být určité. Dědicové by měli být v textu závěti označeni výslovně, nejlépe uvedením jména a příjmení. Za neurčité však není považováno označení dědiců pouze rodinným vztahem k zůstaviteli (R 54/91).⁵¹ Zůstavitel může v závěti ustanovit i tzv. náhradního dědice (tzv. vulgární substitute). Účelem toho institutu je určení jiné osoby, která nabude dědictví v případě, že původně povoláný dědic se dědického nápadu nedožije, stane-li se nezpůsobilým dědit, dědictví odmítne nebo bude následně zůstavitelem vyděděn. Ustanovením náhradního dědice zůstavitel zamezí tomu, aby uvolněný podíl závětního dědice

---

⁴⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 237-239, 247-250.

⁴⁹ PLECITÝ, Vladimír a kol. *Základy občanského práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005, s. 277.

⁵⁰ MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1286.

⁵¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 74.

přirostl případným dědicům ze zákona nebo připadl státu jako odúmrt' (§462 OZ). Přirůstání dědických podílů mezi dědici ze závěti je totiž podle současné právní úpravy vyloučeno (viz §461 odst. 2 OZ).⁵² Obsahem závěti nemohou být žádné podmínky. Pokud zůstavitel podmínky do závěti uvede, nepůsobí takovéto ustanovení neplatnost celé závěti ani její části, avšak nemá žádné právní následky (§478 OZ). Jako výjimka ze zákazu podmínek je výslovně uveden pouze příkaz k započtení. Dle §484 OZ se započte závětnímu dědici na jeho podíl to, co za života zůstavitele od něho bezplatně obdržel, pokud k započtení dal zůstavitel příkaz, nebo pokud by byl závětní dědic neodůvodněně zvýhodněn oproti neopomenutelným dědicům uvedeným v §479 OZ. Závětnímu dědici se na jeho podíl započte i to, co bezplatně obdržel jeho předek dle §473 odst. 2 OZ. Započtení se dotýká pouze darů, které jsou nad rámec běžného darování, což je posuzováno podle majetkových poměrů zůstavitele.⁵³

Dalším obsahovým požadavkem společným pro všechny druhy závěti je uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla závěť podepsána. Jedná se o podstatnou náležitost, bez které by byla závěť jako celek neplatná. Ustanovení §476 odst. 2 OZ je natolik rigidní, že uvedení data jiným způsobem než shora uvedeným je nedostačující a způsobilo by neplatnost závěti. Dle současné právní úpravy tedy není možné stanovit datum podpisu např. na Nový rok 2000, na Štědrý den roku 2005, v den svých padesátých narozenin atd. Datum podpisu je významné především pro posouzení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům a pro určení, která závěť je starší, pokud zůstavitel sepsal závětí více. V závěti je nutné uvést datum, kdy zůstavitel závěť podepsal, nikoliv sepsal. Tato data často nejsou totožná. Zůstavitel může závěť sepisovat několik dnů, měsíců a někdy dokonce i let. Rozhodující je však datum podpisu, protože podpisem zůstavitel stvrzuje správnost toho, co v závěti uvedl. Jedná-li se o závěť holografní, je nutné, aby bylo datum podpisu uvedeno vlastní rukou zůstavitele, jinak je závěť neplatná.⁵⁴ Podpis zůstavitele v závěti musí být také vlastnoruční. Tento požadavek platí pro holografní i alografní formu závěti. Výjimkou je pouze zvláštní forma alografní závěti, která je zákonem stanovena pro osoby, které nemohou číst nebo psát (§476c OZ). V takovém případě není závěť sepsána vlastní rukou zůstavitele ani jím není vlastnoručně podepsána. U ostatních forem závěti je požadavek vlastnoručního podpisu podmínkou platnosti. Podpis se

---

⁵² MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1286.

⁵³ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1282-1284.

⁵⁴ R 44/99

uvádí na konec textu, neboť podpisem se závěť prostorově uzavírá a právní úkon se jím dokončuje. To, co je uvedeno za podpisem, již není platnou součástí závěti. Výjimkou může být pouze datum podpisu, pokud je uvedeno v těsné blízkosti podpisu.⁵⁵

Závěť jako každý jiný právní úkon nesmí svým obsahem ani účelem odporovat zákonu (*contra legem*), obcházet zákon (*in fraudem legis*) ani být v rozporu s dobrými mravy (*contra bonos mores*). V opačném případě by byla závěť od počátku absolutně neplatná dle §39 OZ (R 33/75).⁵⁶

Charakteristickým znakem závěti je skutečnost, že ji zůstavitel činí za svého života, avšak účinnosti nabude tento právní úkon až okamžikem jeho smrti. Závěť je proto pořizovatelem kdykoliv odvolatelný právní úkon. Platnost závěti je však nutné vždy posoudit podle práva účinného v době, kdy byl úkon učiněn, nikoliv podle práva účinného v době smrti zůstavitele (viz § 859 odst. 1; § 873 OZ).⁵⁷

---

⁵⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1238 – 1245.

⁵⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 254 - 255.

⁵⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1237.

3. Problematické aspekty právní úpravy dědění ze závěti

3. 1. Občanský zákoník z roku 1950 (z. č. 141/1950 Sb.) – střední občanský zákoník

Zcela zásadním a zároveň zlomovým bodem v novodobých dějinách našeho právního řádu byl státní převrat v únoru 1948, jehož jediným cílem bylo nastolení komunistické diktatury a přičlenění Československa k bloku totalitních států. V jeho důsledku došlo k přestavbě celého stávajícího právního řádu. Vzhledem ke skutečnosti, že socialistické chápání civilního práva bylo diametrálně odlišné od zásad a principů, na kterých bylo vystavěno do té doby platné a účinné civilní právo, bylo urychleně rozhodnuto o jeho nové kodifikaci. Nový občanský zákoník vycházel ze základní ideje, která spočívala v odstranění dualismu práva soukromého a veřejného a v nastolení jednotného práva socialistického. Střední občanský zákoník nebyl pojat jako univerzální kodex, který by zajistil obecnou úpravu soukromého práva, naopak jeho působnost byla omezena na úpravu práva majetkového. Vedle občanského zákoníku byly vytvořeny samostatné předpisy upravující odvětví práva rodinného a pracovního. Nový občanský zákoník byl vystavěn na „nalévání nového vína do starých měchů“ (výrok Klementa Gottwalda). Většina institutů užívaných do této doby byla formálně zachována, obsahově však byla změněna v duchu socialistické orientace.⁵⁸

Střední občanský zákoník byl rozdělen do šesti částí. Úprava dědického práva byla obsažena v předposlední části – v části páté nového občanského zákoníku. Základem dědické posloupnosti se stala posloupnost intestátní - zákonná. Do nového občanského zákoníku nebyla převzata ústní forma závěti, dědické smlouvy ani vzájemné testamenty manželů.⁵⁹ Nadřazenost intestátní posloupnosti nad posloupností testamentární byla teoreticky projevena již v samotném textu zákona. Úprava dědění ze zákona předcházela o jednu hlavu úpravě dědění ze závěti. V případě, že zůstavitel zanechal platnou závěť, mělo v praxi přednost dědění ze závěti. Střední občanský zákoník upravoval jako poslední pořízení pouze závěť. Ostatní pořízení pro případ smrti neznal.⁶⁰

---

⁵⁸ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 14-15.

⁵⁹ KADLECOVÁ, Marta a kol. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 110-113.

⁶⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 41-42.

Úprava dědění ze závěti byla velmi zredukována a požadavky pro sepsání závěti značně zpřísněny. Výrazný byl zásah především do zůstavitelovy způsobilosti sepsat závěť. Na rozdíl od předcházející úpravy (ABGB) dle nového občanského zákoníku nemohla zřídít závěť osoba, která nebyla plně způsobilá k právním úkonům. Závěť tedy nemohly zřídít osoby částečně zbavené způsobilosti k právním úkonům⁶¹ a osoby mladší 15 let. Osoby mezi 15-18 rokem věku mohly pořídit závěť pouze ve formě notářského zápisu a pouze týkající se majetku, který nabyly svou prací případně o majetku, který získaly za majetek, který nabyly svou prací. Nemohly však pořizovat o majetku, který zdědily či získaly darem. Od okamžiku nabytí zletilosti (dosažením 18 let nebo uzavřením manželství osobou starší 16 let) se tyto zákonem stanovené podmínky již neuplatnily. Zůstavitel mohl za působnosti středního občanského zákoníku zřídít závěť pouze osobně, zastoupení bylo zcela vyloučeno. Projev poslední vůle musel být učiněn jasně, vážně a srozumitelně. Obsah závěti nebyl příliš formalizován. Nový občanský zákoník opustil teorii tzv. „ležící pozůstalosti“, kterou obsahoval obecný zákoník občanský (dědictví se nabývalo až projednáním pozůstalosti) a přistoupil k teorii opačné, kdy se dědictví nabývá okamžikem smrti zůstavitele.⁶²

3. 2. Občanský zákoník z roku 1964 (z. č. 40/1964 Sb.) – současně účinná právní úprava

Další rekodifikace, která měla zásadní význam pro civilní právo na našem území, byla rekodifikace provedená mezi lety 1960 – 1964. Od 1. 4. 1964 nabyl účinnosti zákon č. 40/1964 Sb., který je přes více či méně rozsáhlé novely platný a účinný dodnes. Občanský zákoník z roku 1964 navázal na úpravu předcházejícího, socialistickým myšlením již značně ovlivněného, občanského zákoníku z roku 1950. Nadále platil pouze jako kodex majetkových práv, který byl v podmínkách plánovaného a řízeného hospodářství nezbytný. Od občanského zákoníku z roku 1950 se odlišoval především zúžením věcné působnosti. Zatímco občanský zákoník z roku 1950 převzal některé tradiční instituty jako např. odkaz, občanský zákoník z roku 1964 je striktně odmítl. Důvodem pro popření většiny tradičních institutů byla jejich nepotřebnost pro vyspělou socialistickou společnost. Hlavním cílem nového občanského zákoníku byla ochrana socialistického vlastnictví. Občanské právo tedy nepatřilo do odvětví

---

⁶¹ R 20/54 (15 Co 494/53)

⁶² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 43-46.

práva soukromého. Z občanskoprávních vztahů vznikala práva, ale především povinnosti k celé společnosti, konkrétně ke státu jako takovému.⁶³

Nepochybně nejvíce se však vliv socialistického smýšlení projevil na úpravě dědického práva. Duben roku 1964 znamenal de facto likvidaci dědického práva tak, jak je chápáno a uplatňováno v demokratických společnostech.⁶⁴ Základní myšlenka provázející tvorbu právní úpravy dědického práva, se odrážela v tzv. primitivním materialismu. Zemřelý, který je bez vůle, nemá pro budování socialistického systému vsutku žádný význam. Jeho přání, vyjádřená formou podmínek, odkazů či příkazů, jak naložit s pozůstalostí, jsou bez právních následků.⁶⁵ Materiální přístup k člověku potvrzuje také naprostá strohost a stručnost právní úpravy osobnostních práv. V občanském zákoníku z roku 1964 je úpravě statusových otázek vymezeno 9 ustanovení, což je mimořádně málo ve srovnání s ABGB, který věnoval jejich úpravě čtvrtinu svých ustanovení.⁶⁶

Občanský zákoník z roku 1964 připouští vedle zákona pouze jeden další dědický titul a to závěť. V současné době není možné pořídit o svém majetku pro případ smrti dědickou smlouvou nebo odkazem, není možné darování mortis causa, ani společná závěť. Zůstavitel je tedy ve své pořizovací volnosti výrazně omezen. V neposlední řadě je zůstavitel omezen také formou závěti. Do novely v roce 1991 připouštěl občanský zákoník z roku 1964 pouze 2 formy závěti. Zůstavitel mohl závěť sepsat buď vlastnoručně anebo ve formě notářského zápisu. Po novele přibyly další dvě možnosti – závěť sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele a závěť osoby, která nemůže číst nebo psát. V každém případě je k platnosti závěti potřeba písemné formy.⁶⁷ Ústní závěť je dle občanského zákoníku z roku 1964 nepřípustná. Socialistický zákonodárce neponechal ani rozlišení závětí na závěti řádné a privilegované tak, jak je upravoval již ABGB. S přihlédnutím k významu privilegovaných závětí, které bylo možné pořídit především v době epidemie, při dlouhodobé plavbě na moři a u vojenských osob se může zdát, že úprava těchto typů závětí není v dnešní době nezbytně nutná. Opak je

---

⁶³ ELIÁŠ, Karel. Teoretické a praktické otázky rekonstrukce českého občanského práva. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 3, s. 18 – 23.

⁶⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 69.

⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1115.

⁶⁶ Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 13 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

⁶⁷ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1140.

však pravdou. NOZ⁶⁸ dává zůstaviteli možnost využít úlevy při pořizování závěti například za účasti ve válečném konfliktu, z vážných důvodů na palubě námořního plavidla nebo letadla nebo v případech, kdy je zůstavitel v bezprostředním ohrožení života. NOZ vychází z původní myšlenky, která vedla k zakotvení privilegovaných závětí, avšak přizpůsobuje podmínky využití úlev při pořizování závětí dnešní době.⁶⁹ NOZ zakotvuje také možnost pořídit o svém majetku pro případ smrti ústně, avšak rovněž pouze jako závěť privilegovanou. V ostatních případech zůstává i nadále jedinou přípustnou formou posledního pořízení forma písemná. Dle mého názoru je správné, že NOZ neobnovil ústní formu závěti jako formu obecně možnou tak, jak byla upravena v ABGB. V dnešní řeckně konzumní a spotřební společnosti by taková varianta podle mě přinesla více rizik než výhod. Především mám na mysli problematiku dokazování, zda závěť opravdu pořízena byla a jaký měla obsah.

Dalším problematickým aspektem právní úpravy dědění ze závěti je nemožnost připojení podmínek či příkazů. Zůstavitel nemůže podmínit nabytí dědictví jistým požadavkem nebo přáním. I zde se jedná o značné omezení zásady autonomie vůle. V reálném životě není neobvyklé, že zůstavitelův potomek žije nezřízený život. Často navštěvuje noční podniky, příležitostně hraje na výherních automatech. Zůstavitel má však pouze dvě striktní možnosti, jak se s daným potomkem vypořádat. V první řadě ho může z dědictví zcela vyloučit - vydědit, druhou možností je potomkovi svůj majetek odkázat a věřit, že ho nepromarní. Ani jedno řešení nicméně není v daném případě zcela podle zůstavitelových představ. Ideální by bylo uložení podmínky, že potomek zdědí určitou část majetku, avšak pouze za předpokladu, že začne žít spořádaný život. To však podle současné platné a účinné právní úpravy není možné.⁷⁰ V současné době jsou však soudní praxí vymezeny výjimky, kdy se k určitým ustanovením v závěti, přestože mají povahu podmínek, přihlíží. Jedná se o ustanovení náhradního dědice⁷¹, zřízení věcného břemene⁷² a uložení povinnosti jednomu z dědiců jinému dědici vyplatit jeho dědický podíl v penězích.⁷³

---

⁶⁸ §1542 – §1549 NOZ

⁶⁹ Jako mimořádné okolnosti nejsou NOZ míněny primárně a pouze epidemie či dlouhodobé plavby na moři jak tomu bylo v ABGB. NOZ vymezuje velice obecně různé mimořádné okolnosti, které jsou považovány za neobvyklé a nenadálé a za kterých může zůstavitel pořídit o svém majetku s úlevami.

⁷⁰ Blíže viz kapitola 1. 6. Vedlejší doložky v závěti

⁷¹ Sborník směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna prezidia Nejvyššího soudu 1965-1967, Praha, Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 552.

Václav Bednář však ve své monografii Testamentární dědická posloupnost zmíněnou soudní praxi kritizuje. Opírá se o nutné rozlišování podmínek a jiných vedlejších ustanovení – příkaz nebo stanovení doby. Každá z těchto nahodilých složek právního jednání má jiný význam a proto je nutné je odlišovat. V případě, že zákon kogentně stanoví, že jakékoliv podmínky připojené k závěti nepůsobí žádné právní následky, není možné dané pravidlo bez dalšího vztáhnout také na příkaz a stanovení doby. Václav Bednář tedy v daném případě správně dovozuje, že stanovení času a příkazy jsou v závěti přípustné a působí právní následky. Vedle výše uvedeného kritizuje také postup NS, který v rámci své judikатурní činnosti zmíněné výjimky stanovil. Tvrdí, že jeho postup je dokonce protizákonný, protože v daném případě se nejedná o výklad normativního textu zákona, nýbrž o vytváření vlastního práva. Osobně se k názoru doktora Bednáře přikláním. Obecné soudy mají oprávnění zákony interpretovat a aplikovat je na konkrétní případy. V žádném případě však nemají pravomoci zákony pozměňovat, či dokonce vytvářet právo nové. V takovém případě by se jednalo o popření dělby státní moci, jejíž koncepci vytvořil již Charles de Montesquie. Význam dělby státní moci spočívá především v zabránění koncentrace státní moci v rukou jedné osoby či jednoho orgánu. Pravomoc vytvářet zákony a právo jako takové, má složka zákonodárná. Pouze Parlament jako nejvyšší zákonodárný sbor je nadán pravomocí schvalovat normativní právní akty – zákony. Stejně tak pouze Parlament je oprávněn zákony měnit. Výjimku tvoří Ústavní soud, který jako tzv. negativní zákonodárce smí rušit zákony, které jsou v rozporu s ústavním pořádkem. Ústavní soud má však zvláštní postavení a nespadá do soustavy obecných soudů (čl. 91 Ústavy ČR). Na druhé straně si však myslím, že NS se musel jistým způsobem vypořádat s faktem, že v demokratické společnosti, ve kterou se Česká republika po převratu v roce 1989 postupně přetvářela, i nadále platí občanský zákoník vytvořený v době socialismu, který je založen na zcela odlišném ideologickém základě. NS musel tedy ustanovení socialistického zákoníku nutně přizpůsobit novým potřebám demokratické a kapitalistické společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že nová rekodifikace občanského práva

---

⁷² Viz. Rozhodnutí NS ze dne 2. 8. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/1991; „Zřízení věcného břemena na základě závěti nelze považovat za podmínku ve smyslu ustanovení § 478 o. z.; jde o ustanovení dědice k výkonu práva odpovídající věcnému břemenu, jež má váznout na nemovitosti, kterou zdědí jiný dědic.“

⁷³ Viz. Usnesení MěS v Praze ze dne 28. 2. 2001, sp. zn. 24 Co 51/2001: „Ustanovení závěti o povinnosti dědice (dědiců) vyplatit peněžité podíly jiným osobám, nemá charakter podmínky, která nemá právní následky (§478 Obč. z.).“

se blíží ke svému zdárnému konci až po více jak dvaceti letech od změny politického režimu, musel zajistit alespoň přijatelnou ochranu a regulaci současných právních vztahů.

Dalším neméně významným problematickým aspektem právní úpravy dědění ze závěti je otázka obživnutí či neobživnutí závěti. Zákon zůstaviteli umožňuje pořídit během svého života libovolné množství závětí, v důsledku čehož je nutné, aby byly určeny jejich vzájemné poměry. Zákon nicméně danou problematiku výslovně neřeší a proto je nutné dojít k závěru pomocí výkladu. Existují však odlišné názory na interpretaci §480 OZ. Základem společným oběma postojům je pravidlo, kdy platnou závětí pozdější se zrušuje závěť dřívější, pokud vedle novější nemůže obstát. Zrušení se může rovněž vztahovat pouze na některá ustanovení dřívější závěti nebo na její část. Ustanovení, která mohou vedle novější závěti obstát, zůstávají nedotčená. Společná pro oba názory je také odpověď na otázku, zda může dřívější závěť znovu obživnout. Obě úvahy dospěly k závěru, že obživnutí dřívější závěti není možné. Současná soudní praxe dlouhodobě zastává názor, dle kterého se závěť dřívější ruší již v okamžiku, kdy je zřízena platná závěť pozdější, vedle které nemůže obstát. Ke zrušení dřívější závěti tedy dochází již daným úkonem bez ohledu na to, zda pozdější závěť bude existovat v době smrti zůstavitele, či bude sama zrušena, odvolána nebo zničena.⁷⁴ Uvedené však platí pouze tehdy, pokud je později zřízená závěť platná. Ke zrušení dřívější závěti dochází automaticky bez ohledu na skutečnost, zda zůstavitel v pozdější závěti projevil vůli dřívější závěť zrušit či nikoliv.⁷⁵

Odlišný názor zastává Václav Bednář ve své monografii. Jeho názor se z teoretického hlediska jeví jako správnější. Václav Bednář upozorňuje na nezbytnost odlišování pojmů platnost a účinnost. Právní úkon (tedy i závěť) se stává platným v okamžiku, kdy jsou splněny všechny požadavky dané zákonem. Účinný je však právní úkon až tehdy, kdy je způsobilý vyvolat právní následky. Vztaheno na závěť, stává se platnou v okamžiku, kdy jsou splněny všechny obecné i zvláštní požadavky, které zákon vyžaduje. Účinnosti závěť jako právní úkon mortis causa nicméně nabývá až okamžikem smrti zůstavitele. Není tedy vyloučeno, aby za života zůstavitele vedle sebe existovalo několik platných závětí i přesto, že vedle sebe nemohou obstát. Rozhodným okamžikem je totiž okamžik nabytí účinnosti. Teprve v tomto

---

⁷⁴ R 30/82: byla-li závěť zrušena závětí pozdější (§ 480 odst. 1 OZ), neobnoví se její účinnost tím, že pozdější závěť byla pak odvolána (§ 480 odst. 1 OZ) anebo byla zničena listina, na níž byla závěť napsána (§ 480 odst.2 OZ).; shodně Usnesení KS v Brně ze dne 26. července 1999, sp. zn. 18 Co 385/98

⁷⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1296 – 1298.

okamžiku musí být zřejmé, koho zůstavitel povolal za svého nástupce a v jakém rozsahu. V případě, že pozdější závěť byla zničena, zrušena nebo odvolána dříve, než nabyla účinnosti, nemůže způsobit právní následky, tedy anulovat závěť dřívější, která vedle této nemůže obstát. V takovém případě zůstává dřívější platná závěť nedotčena. Stav, kdy dřívější závěť nemůže vedle pozdější závěti obstát, je nutné posuzovat až v okamžiku smrti zůstavitele.⁷⁶ Václav Bednář také dochází ve svých úvahách k závěru, že dřívější závěť nemůže obživnout. Svůj názor ale podpírá argumentem, na základě kterého „nemůže přeci „obživnout“ něco, co nikdy nezemřelo.“⁷⁷

Je přinejmenším politováníhodné, že je i nadále názor, který vyslovil NS ČR ve svém rozhodnutí⁷⁸ právním podkladem pro řešení tak významné otázky jako je určení dědice a majetku, který má zdědit a to i přesto, že již bylo na nesprávnost tohoto stanoviska v minulosti upozorněno.⁷⁹ Tento postoj NS má v praxi dalekosáhlé důsledky, které je možné demonstrovat na jednoduchém příkladu. Zůstavitel pořídí o svém majetku pro případ smrti tak, že osobě X zanechá rodinný dům, osobě Y motorové vozidlo a osobě Z obchodní společnost, kterou vlastnil. O rok později však pořídí závěť novou, ve které povolá za dědice osobu X, které má podle jeho poslední vůle připadnout rodinný dům a motorové vozidlo a osobu Z, které zanechá obchodní společnost. Za předpokladu, že jsou obě tato pořízení pro případ smrti platná, pak dřívější nemůže vedle novějšího obstát v rozsahu dědice Y. V tomto rozsahu se dřívější závěť okamžitě ruší.⁸⁰ V konečném důsledku tedy získá dle současné praxe po smrti zůstavitele osoba X rodinný dům a motorové vozidlo a osoba Z obchodní společnost. Správné řešení této situace by však mělo být zcela odlišné. Schopnost více pořízení pro případ smrti vedle sebe obstát, by měla být posuzována až v momentě účinnosti těchto právních úkonů. Účinnost závěti nastává až okamžikem smrti pořizovatele. Do té doby nemůže závěť nikomu založit práva ani nikomu uložit povinnosti.⁸¹ Ve výše uvedeném případě by však pozdější závěť v okamžiku smrti zůstavitele již neexistovala, protože byla zůstavitelem ještě před smrtí zničena. Nemohla tedy zrušit ustanovení původní závěti, která se týkala osoby Y. Správné řešení otázky rozdělení zůstavitelova majetku by tedy mělo vypadat

---

⁷⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 90 – 94.

⁷⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

⁷⁸ Viz. R 30/1982

⁷⁹ MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993, s. 90.

⁸⁰ Viz. Usnesení KS v Brně ze dne 26. července 1999, sp. zn. 18 Co 385/98

⁸¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 93 – 94.

tak, že osoba X získá rodinný dům, osoba Y motorové vozidlo a osoba Z obchodní společnost.

Třetím výrazně problematickým aspektem právní úpravy dědění ze závěti je otázka přirůstání uvolněných dědických podílů. Současný občanský zákoník vychází ze středního občanského zákoníku, který jako základ dědického práva stanovil posloupnost intestátní.⁸² Primární myšlenkou socialistického dědického práva bylo upevnit rodinu a posílit vzájemné vztahy mezi jednotlivými členy. Preferována byla tedy posloupnost intestátní, která umožňovala přechod majetku zůstavitele na osoby jemu nejbližší, což bylo z hlediska zájmů společnosti žádoucí.⁸³ Danou konstrukci podporovalo také ustanovení, jehož obsah převzal i současný občanský zákoník (§461 odst. 2 OZ). V případě, že nenabude svůj dědický podíl dědic povoláný závětí, nepřirůstá tento uvolněný podíl ostatním testamentárním dědicům, nýbrž připadne dědicům ze zákona. Uvolněný podíl připadne všem dědicům příslušné dědické skupiny podle jejich dědických podílů (nikoliv pouze potomkům závětního dědice, který svůj podíl odmítl). Opačný vztah však neplatí. V případě, že dědictví odmítnou všichni dědicové ze zákona, připadne takto uvolněná část dědictví státu jako tzv. odúmrť.⁸⁴

Je na první pohled zřejmé, že se jedná o další výrazný zásah do základní zásady moderního dědického práva - do zásady autonomie vůle. Zůstavitel jako vlastník majetku, o který se jedná, má právo naložit s ním dle vlastních úvah a to jak *inter vivos*, tak *mortis causa*. Smyslem pořízení závěti je obvykle vyhnout se intestátní posloupnosti a určit dědice vlastního majetku odchylně od zákona. Přesto, že je tedy v současné době zásada autonomie vůle vyzdvižována jako základní a nejdůležitější zásada dědického práva, je ve skutečnosti dle současné právní úpravy přezírána v duchu přetrvávajících socialistických tradic. Názory, které odmítají novou rekodifikaci občanského práva vytvořenou na zcela odlišných základech s tím, že stávající občanský zákoník ve znění novel provedených po roce 1989 je již demokratickým poměrům vládnoucím v naší společnosti přizpůsobený, jsou dle mého názoru zcela scestné.

NOZ již počítá s přirůstáním uvolněných dědických podílů závětním dědicům, přičemž toto pravidlo se použije primárně a to za předpokladu, že zůstavitel povolá závěti

---

⁸² Viz. Rozhodnutí KS v Brně ze dne 30. 6. 1966, sp. zn. 10 Co 154/65; (R 62/67): „Občanský zákon dává přednost dědění ze zákona, které z hlediska zájmů společnosti je nejvhodnějším způsobem přechodu majetku zemřelého občana, ...“

⁸³ KADLECOVÁ, Marta a kol. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 113.

⁸⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1143.

více dědiců, aniž by jim zároveň vymezil konkrétní dědický podíl. Současně však musí vyjádřit vůli, zanechat závětním dědicům pozůstalost celou. V takovém případě přiroste uvolněný dědický podíl poměrně ostatním závětním dědicům. Pokud však zůstavitel určí závětním dědicům konkrétní a přesně vymezený dědický podíl (např.: ¼ majetku, rodinný dům, 1 000 000 Kč atd.) je přírůstek uvolněného podílu ostatním závětním dědicům vyloučen. V daném případě nastává tato situace: zůstavitel chtěl závětním dědicům zanechat pouze to, co určil a nic víc. Teprve v takové situaci se použije pravidlo, kdy uvolněná část připadne zákonným dědicům.⁸⁵

Na předchozí problematický aspekt současné právní úpravy navazuje neméně problematická záležitost – institut náhradnictví. V teoretické rovině je rozlišováno obecné náhradnictví (vulgární substituce) a svěřenské nástupnictví (fideikomisární substituce). Ani jeden z těchto institutů není v současné právní úpravě zakotven, přesto je obecné nástupnictví v praxi využíváno. Prostřednictvím obecného nástupnictví může zůstavitel určit osobu, která nabude dědictví v případě, že povoláný dědic dědictví odmítne, případně se nedožije smrti zůstavitele. Náhradníkům může být povoláno i vícero pro případ, že se ani druhý, třetí či další z určených substitutů dědicem nestane. Zůstavitel může pomocí tohoto institutu vyloučit situaci, kdy uvolněný podíl závětního dědice připadne dědicům ze zákona. Sporná je však otázka, zda je možné využít daný institut, jestliže nemá žádnou oporu v současném zákoně. NS podpořil názor praxe, která shledala tento institut potřebným a v rámci své judikатурní činnosti vymezil obecné náhradnictví jako výjimku z §478 OZ. Svůj argument NS zdůvodnil tím, že §478 OZ se vztahuje pouze na podmínky, které by omezovaly případného dědice ve volné dispozici s nabytým majetkem.⁸⁶

Tento postup velmi kritizuje Václav Bednář, který poukazuje na skutečnost, že z textu §478 OZ nevyplývá, že by mělo být rozlišováno mezi podmínkami ve prospěch a v neprospěch dědiců. Tím spíše pak není z textu ustanovení §478 OZ možné dovozovat, že podmínky ve prospěch dědice jsou přípustné, zatímco podmínky v neprospěch dědice nepůsobí právní následky. Při držení se textu zákona je nutné dospět k závěru, že ustanovení náhradního dědice je podmínkou ve smyslu §478 OZ a jako takové nemá právní následky.

---

⁸⁵ §1504-1506; Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 373 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

⁸⁶ Sborník směrnic, usnesení, rozborů a zhodnocení soudní praxe pléna prezidia Nejvyššího soudu 1965-1967, Praha, Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 552.

Avšak nejen praxe, ale také teorie⁸⁷ se přiklání k judikatuře NS, která se snaží daný pro zůstavitele velice výhodný institut zlegalizovat, a to i za cenu odklonu od výslovného textu zákona.

Fideikomisární substituce je institut, který výrazně posiluje právní možnosti zůstavitele při pořízení pro případ smrti. Podstatou svěřenského nástupnictví je ustanovení předního dědice, který je za splnění určité podmínky povinen přenechat nabyté dědictví substitutovi tedy následnému dědici. Jako podmínku může zůstavitel určit např. smrt předního dědice, uzavření manželství předním dědicem, dosažením zletilosti náhradním dědicem atd. Úprava tohoto institutu zmizela z našeho právního řádu již občanským zákoníkem z roku 1950.

Další neméně problematický aspekt se týká započtení na dědický podíl (tzv. kollace). Právní úprava daného institutu je v současném občanském zákoníku obsažena v §484 OZ. Započtení je možné provést pouze za situace, kdy byly splněny stanovené podmínky. Z povahy věci je kollace možná toliko při existenci dvou či více dědiců a zároveň za předpokladu, že mezi nimi nedošlo k uzavření dohody o vypořádání dědictví. V případě, že dědici uzavírají dohodu o vypořádání dědictví, zůstává pouze na jejich volné úvaze, zda bezúplatné nabytí majetku jedním či více dědici nad rámec obvyklého darování do dohody promítnou, či nikoliv. Případné nepřihlédnutí k neobvyklému darování při vypořádání dědiců není důvodem pro to, aby soud odmítl danou dohodu schválit.⁸⁸ V případech, kdy dochází k intestátní dědické posloupnosti, provede soud započtení vždy, jsou-li splněny obecné podmínky. V případech, kdy dojde k testamentární dědické posloupnosti, provede soud započtení pouze tehdy, nařídí – li to sám zůstavitel v závěti, nebo v případě, kdy by byl obdarovaný dědic neodůvodněně zvýhodněn oproti dědici neopomenutelnému. Obecnými podmínkami, které musí být splněny ve všech případech, jsou především bezúplatné nabytí, darování nad obvyklý rámec a darování fakticky uskutečněné.⁸⁹

Existuje bohatá judikatura, která osvětluje jednotlivé pojmy a vykládá nejasné otázky. Pojmem bezúplatné nabytí se rozumí takové nabytí majetku, za které nebyla poskytnuta

---

⁸⁷ MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1303; shodně MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. Praha: Linde, 2007, s. 75 – 76; shodně KOVÁŘ, Ondřej. In FIALA, Josef a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář*. I. díl. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 844.

⁸⁸ Viz. Usnesení MěS v Praze ze dne 31. května 1994, sp. zn. 24 Co 106/ 94

⁸⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1354 – 1364.

odpovídající hodnota. Právní úkon je však nutné posuzovat z hlediska materiálního, tzn. z hlediska jeho obsahu, proto může být dědici započteno i to, co od zůstavitele nabyt na základě kupní smlouvy, pokud zůstavitel po dědici ve skutečnosti žádné protiplnění nepožadoval.⁹⁰

Potíž může nastat také při interpretaci pojmu obvyklé darování. Poměry v rodinách se v dnešní společnosti často výrazně liší. To, co je považováno za obvyklé darování k narozeninám v rámci jedné rodiny, může pro jinou rodinu znamenat dar výjimečný, věnovaný při významné události, která nastane jedenkrát za život. NS proto vymezil ve své judikatuře demonstrativní výčet obvyklých darů.⁹¹ Jedná se především o dary k narozeninám, výročí, svatbě, ukončení studia atd. Obvyklost však vždy musí být posuzována vzhledem k majetkovým poměrům zůstavitele.⁹²

Zásadní problém však nastává při oceňování daru. V této otázce není praxe ani právní teorie naprosto jednotná. Převládá však názor, kdy rozhodnou cenou daru je cena v době darování. Tento názor vyslovil důrazně NS⁹³ a jeho stanoviska se přidržuje většina ostatních soudů. Podkladem pro daný postoj je argument, že změny věci jdou ku prospěchu či k tíži vlastníka, tedy obdarovaného. Stejně jako užitky z věci jdou ve prospěch obdarovaného, tak i znehodnocení či zničení věci jde k jeho tíži.⁹⁴

Základní zásada samotného započtení je založena na principu, kdy v případě, že hodnota daru, který obdarovaný od zůstavitele získal, přesahuje jeho dědický podíl, ztrácí na tento podíl obdarovaný dědic nárok. Bez dalšího však není obdarovaný dědic povinen do dědictví nic vracet.⁹⁵

---

⁹⁰ Viz. Rozhodnutí MěS v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97: „I když smlouva, podle které nabyt dědic od zůstavitele za jeho života majetek, byla označena jako smlouva kupní, může být takové nabytí majetku důvodem pro započtení na dědický podíl (§484 ObčZ), je-li prokázáno, že ve skutečnosti zůstavitel od nabyvatele žádné plnění nepožadoval.“

⁹¹ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 26. června 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002

⁹² KOŽIAKOVÁ, Hana, KOŽIAK, Jaromír. Započtení na dědický podíl v judikatuře. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 170 – 173.

⁹³ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 31. října 1991, sp. zn. 4 Cz 55/1991

⁹⁴ Viz. Usnesení KS v Ostravě ze dne 22. dubna 2005, sp. zn. 10 Co 1236/2004; Usnesení MěS v Brně ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98

⁹⁵ KOŽIAKOVÁ, Hana, KOŽIAK, Jaromír. Započtení na dědický podíl v judikatuře. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 172.

4. Druhy závětí, jejich náležitosti a problematické aspekty

4. 1. Jednotlivé druhy závětí – retrospektivní pohled

4. 1. 1. Starověký Řím

Vícero druhů testamentů znali a užívali lidé již ve Starověkém Římě, kde je také možné spatřovat významné počátky celé testamentární dědické posloupnosti. Testamentární dědická posloupnost se vyvinula vedle posloupnosti intestátní, která je nepochybně starší. Intestátní i testamentární posloupnosti byly již v této době dvě zcela vyvinuté a na sobě nezávislé oblasti. Vzájemný poměr mezi těmito základními typy posloupností byl však specifický a odlišoval se od většiny ostatních právních řádů. Jak vyplývá ze Zákona 12 desek, měla testamentární posloupnost přednost před posloupností zákonnou. I přesto však v Římě převažovala posloupnost intestátní. V důsledku vývoje římského práva, došlo k rozdělení dědické posloupnosti na posloupnost civilní (*hereditas*) a prétorskou (*bonorum possessio*).⁹⁶

Základní formou civilního testamentu se postupným vývojem stal mancipační testament. Jednalo se o testament ústní. Zůstavitel mancipací převedl svůj majetek na osobu, které důvěřoval. Tato osoba měla po smrti zůstavitele majetek rozdělit mezi další osoby podle zůstavitelova přání, které projevil při mancipačním převodu. Vedle této formy se začal rozvíjet také testament písemný, avšak skutečný písemný testament vytvořil až prétor v rámci své prétorské činnosti. Prétor udělil držbu pozůstalosti osobě, která mu předložila mancipační testamentární listinu. Listina byla zapečetěna sedmi pečetěmi, kdy se jednalo o pečetě osob, které se účastnily mancipačního obřadu (5 svědků, vážný a kupec). Významná a rozhodující byla však samotná mancipační testamentární listina, nikoliv již uskutečněný mancipační obřad. Dvojkolejnost testamentární posloupnosti nebyla odstraněna ani v průběhu dalšího vývoje a i později byl rozlišován testament prétorský a civilní. Civilní testament musel být sepsán pouze vlastnoručně zůstavitelem (holografní testament) naopak prétorský mohla sepsat i osoba od zůstavitele odlišná (allografní testament). Justiniánské právo rozeznávalo formy soukromého testamentu a formy veřejného testamentu. Soukromý testament byl dále rozlišován na řádný a mimořádný. Řádný soukromý testament mohl být učiněn ve formě písemné i ústní. V obou případech byla vyžadována přítomnost sedmi svědků. Holografní testament nemusel obsahovat podpis zůstavitele, v případě alografního testamentu byl však podpis nutný. Za osobu, která neuměla nebo nemohla psát, podepsala závěť v přítomnosti svědků osoba jiná. Mimořádný testament obsahoval buď zpřísněné podmínky a požadavky

---

⁹⁶ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 266- 269.

nebo naopak podmínky a požadavky ulehčené. Zpřísněný je testament slepce, který může projevit svou vůli v přítomnosti osmi svědků, kdy jeden ze svědků musí testament před ostatními přečíst. Ulehčenou neboli privilegovanou formu testamentu bylo možné pořídit v náročných podmínkách. Privilegovaných forem testamentu existovalo v římském právu několik. Jednalo se především o testament pořizovaný na venkově, kde postačovala přítomnost pěti svědků. Dalším případem byl testament morový. Zůstavitel mohl projevit svou vůli v době epidemie před svědky, kteří ale nemuseli být současně přítomni. Zvláštním případem byl testament vojenský. Tento testament byl zcela neformální. Pořídit jej mohla osoba ve vojenské službě, později i ve válečném tažení. Nemusel splňovat žádné obsahové náležitosti, které římské právo pro testament vyžadovalo, dokonce ani ustanovení dědice. Mezi veřejné formy testamentu římské právo řadilo testamenty pořízené zápisem do úředního protokolu nebo testamenty, které byly zaslány císařské kanceláři k uložení.⁹⁷

4. 1. 2 ABGB (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)

Všeobecný občanský zákoník jako dominantní a nejvýznamnější právní předpis vydaný na našem území chápal dědické právo jako nezbytnou součást soukromého vlastnictví. Odstranit dědické právo by tak bylo možné pouze se současným odstraněním soukromého vlastnictví. Obecný zákoník občanský připouštěl dědění na základě zákona i dědění na základě pořízení pro případ smrti. Ve vzájemném poměru mělo přednost pořízení pro případ smrti, protože byl kladen důraz na zůstavitelovu vůli. Obecný zákoník občanský umožňoval dva typy pořízení pro případ smrti – dědická smlouva a poslední pořízení (závěť nebo dovětek). V případě, že zůstavitel v posledním pořízení stanovil určitého dědice, jednalo se o závěť. Pokud poslední pořízení obsahovalo pouze jiná opatření než ustanovení dědice, jednalo se o dovětek. Dovětek byl rozlišován na testamentární, který se vztahoval k testamentu a intestátní, pokud zůstavitel testament nezanechal. Pro nástup testamentární dědické posloupnosti bylo třeba splnit zákonem stanovené podmínky, mimo jiné i formu posledního pořízení.⁹⁸ Zákon rozlišoval poslední pořízení řádná a privilegovaná. Řádná poslední pořízení členil dále na veřejná, učiněná před soudem nebo notářem, a soukromá. Řádná poslední pořízení mohla být učiněna jak ve formě ústní, tak ve formě písemné. Soukromé poslední pořízení bylo možné sepsat vlastní rukou zůstavitele, někým jiným než zůstavitelem, přičemž muselo být před svědky zůstavitelem podepsáno, případně se mohlo

---

⁹⁷ KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 278- 280.

⁹⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 11-16.

jednat o poslední pořízení osob, které neuměly číst nebo psát. Podmínkou platnosti holografního pořízení pro případ smrti bylo sepsání vlastní rukou zůstavitele a jeho vlastnoruční podpis, kdy neplatnost nepůsobil podpis nečitelný. Poslední pořízení mohlo být sepsáno v jakémkoliv jazyce s výjimkou hebrejštiny. Alografní pořízení bylo možné sepsat na stroji nebo prostřednictvím další osoby. Podstatnou náležitostí byly podpisy svědků, kteří však nemuseli znát obsah posledního pořízení. Zůstavitel musel prohlásit před třemi svědky, kdy alespoň dva museli být přítomni současně, že listina obsahuje projev jeho poslední vůle. Podpisy svědků musely být připojeny až po podpisu zůstavitele, nezbytně však za jeho života. Zpřísněně oproti ostatním pořízením pro případ smrti, bylo poslední pořízení osob, které neuměly číst nebo psát. V případě, že zůstavitel neuměl nebo nemohl psát, byl vlastnoruční podpis zůstavitele nahrazen vlastnoručním znamením ruky, např. otisknutí palce, tři křížky atd. V případě, že zůstavitel neuměl nebo nemohl číst, musel si nechat text posledního pořízení před třemi svědky přečíst. Předčitatelem byl jeden ze svědků, avšak nemohl jím být zároveň pisatel posledního pořízení. Ústní soukromé poslední pořízení mohl zůstavitel učinit před třemi svědky, kteří byli současně přítomni jeho projevu vůle a mohli potvrdit, že nedošlo k žádnému omylu. Mezi veřejná poslední pořízení byla řazena pořízení soudní a pořízení notářská. Poslední pořízení soudní bylo možné učinit ve formě písemné i ústní na kterémkoliv okresním soudě. Poslední pořízení notářské bylo možné učinit před notářem a dvěma svědky ve formě notářského zápisu. Privilegovaná poslední pořízení bylo možné pořádit v mimořádných, zákonem stanovených situacích. Jednalo se především o plavbu na moři, mor nebo jinou epidemii a pořízení vojenských osob. V těchto případech zákon vyžadoval přítomnost pouze dvou svědků, kteří byli starší čtrnácti let. V případě posledního pořízení pro případ smrti při plavbě na moři nebo v době epidemie byla omezena platnost posledního pořízení na dobu šesti měsíců po skončení mimořádné situace.⁹⁹

4. 1. 3. Občanský zákoník z roku 1950 (z. č. 141/1950 Sb.) – střední občanský zákoník

Jak již bylo výše zmíněno, po socialistickém převratu v únoru 1948 došlo k přestavbě celého soudobého právního řádu. Z daného vyplývala i nutnost nově kodifikovat odvětví civilního práva. Nový občanský zákoník byl však v oblasti dědického práva oproti předchozím právním úpravám velice zredukován a výrazně deformován.¹⁰⁰ Střední občanský

---

⁹⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 16-24.

¹⁰⁰ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 14-15.

zákoník nepřevzal z předcházející úpravy možnost ústního testamentu ani testament privilegovaný. Jediná platná forma závěti byla forma písemná. Závět bylo možné pořídit soukromě nebo prostřednictvím úředního zápisu. Mezi soukromé závěti nový občanský zákoník řadí závěť vlastnoruční, závěť nesepsanou vlastní rukou zůstavitele a závěť osoby, která nemůže číst nebo psát. Holografní závěť byla považována za nejjednodušší způsob posledního pořízení. Podmínkou bylo sepsání celé závěti vlastní rukou zůstavitele a jeho vlastnoruční podpis. Podpis zůstavitele musel být umístěn pod samotný text závěti. Vše, co se nacházelo pod ním, bylo právně neúčinné. Podmínka podpisu nebyla splněna v případě, kdy se zůstavitel „podepsal“ pouze rodinným stavem, např. Tvoje matka, strýc Josef atd. Novým požadavkem, který zavedl střední občanský zákoník, bylo uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla závěť sepsána. Datum nebylo nutné uvést konkrétně, např. 12. 12. 1953, ale stačilo takové určení, které dostatečně vymezilo den, kdy zůstavitel závěť sepsal, např. v den svých 45. narozenin. Alografní závěti se rozumí závěť, kterou zůstavitel sepsal na psacím stroji, nebo ji nechal sepsat jinou osobou. Zůstavitel musel závěť vlastnoručně podepsat a poté před dvěma současně přítomnými svědky výslovně prohlásit, že se jedná o jeho poslední vůli. Prohlášení musel zůstavitel učinit v takovém jazyce, kterému oba svědci rozuměli. Svědci se po prohlášení zůstavitele na závěť vlastnoručně podepsali a to, aniž by museli znát obsah závěti. Střední občanský zákoník vyloučil možnost stát se svědkem osoby nesvéprávné, hluché, slepé a němé. Dále se svědkem nemohl stát duchovní a řeholník kvůli případnému ovlivňování zůstavitele ve prospěch církve a v neposlední řadě nemohl být svědkem závětní dědic, odkazovník a osoby jim blízké. Pro závěť zůstavitele, který nemůže číst nebo psát, stanovil zákon přísnější podmínky. Zůstavitel musel projevit svoji vůli před třemi současně přítomnými osobami, které musely splňovat obecné požadavky kladené na svědka, a navíc musely znát řeč, ve které zůstavitel svoji vůli projevil. O projevu vůle bylo nutné sepsat zápis, který byl následně zůstaviteli přečten. Pisatel nemohl být zároveň předčítatelem, oba však mohli být zároveň svědky. Svědkové museli znát obsah poslední vůle zůstavitele. Do zápisu bylo nutné uvést, že zůstavitel nemůže číst nebo psát a dále jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že se jedná o projev jeho poslední vůle. Zápis museli svědci vlastnoručně podepsat. Závěť úředním zápisem mohla být zpočátku pořízena u soudu nebo u notáře. Po novele zákona z roku 1954 bylo možné pořídit veřejnou listinu pouze u notáře. Závěť ve formě notářského zápisu byla nejvyšší formou závěti. Při sepisování závěti u notáře nebylo třeba přítomnosti svědků. Výjimkou však bylo pořízení osob hluchých nebo slepých, které nemohou číst a osob němých, které nemohou psát. Zde zákon vyžadoval k platnosti

notářského zápisu dva svědky. U osob hluchých, které nemohou číst a u osob němých, které nemohou psát, byla nutná přítomnost tlumočníka.¹⁰¹

4. 2. Jednotlivé druhy závětí – de lege lata

Občanský zákoník z r. 1964 byl při „likvidaci“ dědického práva ještě důslednější než jeho předchůdce. Odstranil do té doby běžně užívané formy závětí a připustil pouze závět' sepsanou vlastní rukou zůstavitele a závět' ve formě notářského zápisu. Ostatní formy závětí byly neplatné. Negativní postoj k testamentární dědické posloupnosti a snaha o potlačování autonomie vůle zůstavitele je důsledkem již výše zmíněného upřednostňování intestátní dědické posloupnosti. Pozitivní změnu přinesla až novela č. 509/1991 s účinností od 1. 1. 1992, která rozšířila pořizovací možnosti zůstavitele. Došlo k obnovení allografní formy závětí a zavedení možnosti poříditi závět' před třemi současně přítomnými svědky osobám, které nemohou číst nebo psát, případně osobám nevidomým či neslyšícím, které nemohou číst nebo psát.¹⁰² Až do současné doby však nejsou v našem právním řádu upraveny a umožněny testamenty privilegované.¹⁰³ Nejsou však příliš pochopitelné důvody, které vedly zákonodárce k odstranění privilegovaných závětí z našeho právního řádu, přestože v ostatních zemích socialistického bloku zůstal tento institut zachován.¹⁰⁴ Kromě dalších výtek lze i v uvedeném spatřovat velmi silné ovlivnění občanského zákoníku socialistickými myšlenkami a proto je nemožné, aby i nadále upravoval a reguloval soukromoprávní vztahy v dnes již demokratickém právním státě.

4. 2. 1. Soukromá pořízení

Mezi soukromá pořízení patří v současné době závět' sepsaná a podepsaná vlastní rukou zůstavitele (závět' holografní) a závět' sepsaná jinak než vlastní rukou zůstavitele, která je však vlastnoručně podepsaná a k jejíž platnosti je nutná současná přítomnost svědků (závět' alografní). V obou těchto případech se vzhledem k nedostatečné právní úpravě setkáváme s mnoha problematickými aspekty.

---

¹⁰¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 46-54.

¹⁰² Zákon č.40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění zákona č. 509/1991 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1992.

¹⁰³ Privilegované testamenty = závětí pořízené s úlevami; znovuoobnovit tyto formy testamentů je připraven NOZ – právní úprava je inspirována německou právní úpravou obsaženou v BGB §2249-2252.

¹⁰⁴ §1542-1549; Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 383-387 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

Závěť pořízená dle §476a OZ (holografní závěť) je tradičním a nejjednodušším typem testamentu. Jedná se o formu závěti, která je téměř každému z nás jako potenciálnímu zůstaviteli nejbližší. Poslední vůle může být projevena na jakémkoliv hmotném substrátu, který je schopen ji zachytit. Není nutné, aby písemnost obsahovala slovo „závěť“. Poslední vůle tak může být obsažena například i v dopise. Zůstavitel může také využít obvyklé slovní spojení: „Odkazuji veškerý svůj majetek.....“, neboť prozatím neexistuje v OZ odkaz jako samostatný institut odlišný od závěti. Podmínkou platnosti tohoto typu závěti je, aby byla celá sepsána „vlastní rukou“ zůstavitele a zároveň jím vlastnoručně podepsána. Pod pojmem „vlastní rukou“ je však nutné podřadit také případy, kdy zůstavitel píše jinou částí těla z důvodu svého tělesného postižení (ústa, noha) nebo rukou nedominantní.¹⁰⁵ Hlavním účelem požadavku vlastnoručnosti je zaručit autentičnost posledního pořízení. Rukopis je charakteristickým rysem pisatele, proto lze z tahů písma především vysledovat, zda pisatel nese-psal závěť pod nátlakem případně v duševní poruše. V takovém případě by byla závěť neplatná pro nesplnění zákonných požadavků na její vyhotovení.¹⁰⁶ Závěť může být pořízena v jakémkoliv jazyce, který zůstavitel zná a ovládá. Není tedy podmínkou jazyk český případně slovenský.¹⁰⁷

Prvním výrazně problematickým aspektem tohoto typu závěti je vlastnoruční podpis zůstavitele. Podpis zůstavitele musí být uveden až pod veškerým textem, protože dovršuje obsah závěti. Vše, co by bylo uvedené až po podpisu zůstavitele, je neplatné. Výjimkou je datum, kdy byla závěť podepsána, pokud je uvedeno v těsné blízkosti podpisu.¹⁰⁸ Zcela jednoznačné je ustanovení o vlastnoručnosti podpisu zůstavitele. Nelze ho tedy nahradit např. razítkem ani obdobným mechanickým prostředkem. Jednotnost a shoda panuje také o tom, že podpis zůstavitele nemusí být čitelný. Odlišné názory však panují v případě „obsahu“ podpisu. Podmínkou platnosti není uvedení celého jména a příjmení zůstavitele.¹⁰⁹ Tolerován je také podpis parafou, pseudonymem nebo uměleckým jménem, pokud byl zůstavitel pod

---

¹⁰⁵ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

¹⁰⁶ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 3. dubna 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007: „Pomoc poskytnutá zůstaviteli při psaní vlastnoruční (holografní) závěti, jež jakkoliv ovlivnila charakteristické znaky jeho rukopisu, způsobuje neplatnost dané závěti.“

¹⁰⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 92-93.

¹⁰⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1245.

¹⁰⁹ Viz. Rozsudek NS ČSR ze dne 27. ledna 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82, (R 51/84)

daným označením znám. Rozdílné však jsou názory na podpis, který neobsahuje ani jméno ani příjmení zůstavitele. Doktor Bednář vyvozuje závěr, že nelze za podpis považovat např. uvedení textu „Tvá matka“ nebo „Tvůj otec“.¹¹⁰ Stejný názor zastává také současná judikatura.¹¹¹ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí upozorňuje na skutečnost, že současná právní úprava výslovně rozsah a způsob podpisu neurčuje, interpretaci daného ustanovení a svůj názor tak dovozuje především z historického výkladu. Vrací se k právní úpravě obsažené v ABGB, která byla do našeho právního řádu recipována v roce 1918. §578 ABGB výslovně uváděl, že holografní závěť musí zůstavitel podepsat vlastní rukou svým jménem. Nejvyšší soud se opírá také o dřívější judikaturu, kdy jako podpis stačilo i křestní jméno, avšak nepostačovalo pouhé označení „Tvůj otec“, „Tvůj manžel“ atd. Na druhé straně však NS poukazuje na skutečnost, že hlavním účelem a úkolem podpisu v závěti je spolehlivě a jednoznačně určit pisatele (v daném případě zároveň zůstavitele) a to tak, aby nebyly dány pochybnosti o jeho totožnosti.¹¹²

Nemohu tedy jinak, než s daným rozhodnutím Nejvyššího soudu nesouhlasit. Občanský zákoník sám pojem podpisu nevymezuje a ani neodpovídá na otázku, co je možné za podpis považovat. Podpisem dle zákona o občanských průkazech¹¹³ se rozumí vlastnoručně učiněné vyjádření jména a příjmení, případně pouze příjmení. Dané vymezení však zakotvuje veřejnoprávní předpis, proto není možné totéž bez dalšího aplikovat i na soukromoprávní vztahy.¹¹⁴ V rámci soukromého práva platí za základní zásadu zásada autonomie vůle. V rámci dědického práva má bezpochyby tato zásada postavení ještě významnější. Primárním požadavkem je zachovat vůli zůstavitele a v co největší možné míře jí vyhovět. Omezovat autonomii vůle zůstavitele velkým množstvím striktních požadavků na projev jeho poslední vůle není, dle mého názoru, namístě. Ke každé zákonem zakotvené a striktně vyžadované náležitosti by měl mít zákonodárce důležitý důvod. Opodstatněnou podmínkou je například vlastnoručnost u holografní formy závěti, uvedení data podpisu závěti, zpřísněné požadavky na poslední pořízení učiněné nezletilcem a v neposlední řadě také vlastnoruční podpis. Jaké však zvláštní a důležité důvody vedou ke stanovení striktních a konkrétních požadavků na

---

¹¹⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 77.

¹¹¹ Viz. Usnesení NS ČR ze dne 31. března 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008: „Za „podpis“ zůstavitele ve smyslu ustanovení §476a ObčZ nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele ani jménem ani příjmením.“

¹¹² Viz. Rozsudek NS ČSR ze dne 27. ledna 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82, (R 51/84)

¹¹³ Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁴ FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 109.

podpis posledního pořízení mi není zcela jasné. Proč by měly být dovozeny konkrétní náležitosti podpisu závěti a jejich nesplnění způsobit neplatnost posledního pořízení jako celku, když je ani zákonodárce nezakotvil přímo v textu zákona? Podpis jako integrální složka posledního pořízení pro případ smrti nesmí v závěti pod sankcí neplatnosti chybět. V případě tedy, že není za podpis ve smyslu §476a OZ uznáno uvedení příbuzenského vztahu přesto, že z obsahu závěti a z rukopisu lze jednoznačně určit pisatele (zůstavitele), pak v závěti chybí zákonný požadavek pro platnost a závěť je jako celek neplatná. Reálné důsledky neplatnosti závěti si každý z nás dokáže zcela jistě představit. Nevidím tedy žádný důvod, proč by měla být neplatná závěť, ve které je za dědice povolána dcera Anna Nováková a syn Ondřej Novák, kteří jsou v závěti třeba i více specifikováni a to jen proto, že se pod veškerý text podepíše zůstavitelka „jen“ jako „Vaše matka“. Tím spíše trvám na svém odlišném názoru, jestliže je možné za závěť považovat také soukromý dopis, ve kterém je běžnou zvyklostí, že se pisatel na konci podepíše uvedením příbuzenského vztahu (např.: S pozdravem „táta“). To vše samozřejmě za předpokladu, že jsou splněny ostatní zákonné požadavky pro platnost závěti. Naše soudy by v současné době, kdy se Česká republika prezentuje jako demokratický právní stát, ve kterém zanedlouho začne ovlivňovat a řídit soukromoprávní vztahy nový Občanský zákoník, který je vystavěn na demokratických principech (v rámci dědického práva na autonomii vůli zůstavitele), měly přiklánět spíše k výkladu ve prospěch platnosti posledního pořízení než ke striktním a rigidním požadavkům na podpis, které byly vyžadovány před téměř sto lety v období, kdy technologie nebyla zdaleka na tak vysoké vývojové úrovni. Dnes není nemožné a zcela jistě ani nijak mimořádně náročné zjistit dle písma, zda podpis opravdu učinil zůstavitel. Leckdy i jednodušeji než z nečitelného podpisu, který však obsahuje jméno nebo příjmení pisatele, v důsledku čehož je považován za platný.

Dalším neméně problematickým aspektem holografní závěti je datum jejího podpisu. Dle současné platné a účinné právní úpravy musí holografní závěť obsahovat den, měsíc a rok, kdy byla zůstavitelem podepsána.¹¹⁵ První komplikace nastává již u striktního požadavku uvedení dne, měsíce a roku podpisu závěti. V současné době nelze vymezit okamžik podpisu závěti jiným způsobem než například „v den svých osmdesátých narozenin“, nebo „na Štědrý večer roku 2002“.¹¹⁶ Jedná se o další z mého pohledu až příliš striktní požadavek holografní závěti, tedy závěti, kterou lze označit také jako „laickou“. Pokud se rozhodne laická veřejnost

---

¹¹⁵ Viz. §476 odst. 2 OZ.

¹¹⁶ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1238.

pro sepsání holografní závěti, pak je to většinou právě pro její zdánlivou nekomplikovanost a jednoduchost. Vzhledem k uvedeným problematickým aspektům se však může jednoduše stát, že zůstavitelova vůle zůstane nenaplněna, protože závěť nebude splňovat všechny formální náležitosti vyžadované v důsledku rigidního výkladu zákonných ustanovení.

Datum uvedené v závěti musí být datem jejího podpisu. Není důležité kdy, popřípadě jak dlouho zůstavitel závěť sepisoval, rozhodující je zůstavitelův podpis a právě k němu se datum vztahuje. Tento požadavek je pochopitelný. Podpis je integrální obsahovou složkou závěti, kterou zůstavitel zakončuje svůj projev vůle a potvrzuje jím správnost a úplnost toho, co v něm projevil. Datum podpisu hraje důležitou roli při určení, která z více závětí pořízených tímž zůstavitelem má přednost před ostatními závěťmi, které jsou staršího data.¹¹⁷ Významnou úlohu však hraje datum podpisu při určení platnosti závěti z hlediska způsobilosti zůstavitele k právním úkonům. Zůstavitel může sepisovat závěť po delší dobu, v průběhu které může být po určitou dobu nezpůsobilý k právním úkonům a to buď zčásti nebo i zcela. Rozhodující je však okamžik podpisu závěti, ve kterém musí zůstavitel splňovat zákonné požadavky pro plnou způsobilost k právním úkonům.¹¹⁸ Výjimkou z plné způsobilosti je pouze možnost pořídit závěť formou notářského zápisu osobou, která dovršila 15 let.¹¹⁹ Současná praxe, která se drží požadavku plné způsobilosti k právním úkonům, však není dle mého názoru zcela správná. Souhlasím s požadavkem posouzení způsobilosti k právním úkonům v okamžiku podpisu zůstavitele. Je ale opravdu nezbytné, aby měl zůstavitel plnou způsobilost k právním úkonům? Proč jsou z možnosti platně pořídit závěť o svém majetku pro případ smrti vyřazeny osoby, které byly rozhodnutím soudu omezeny ve způsobilosti

---

¹¹⁷ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 93.

¹¹⁸ R 20/54: osoba částečně zbavená svéprávnosti nemůže vůbec pořídit platnou závěť; shodně rozsudek NS ČR ze dne 20. března 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006 – kterým potvrdil rozhodnutí KS v Hradci Králové jako soudu odvolacího sp. zn. 17 Co 112/2006-151: „Osoba zbavená způsobilosti k právním úkonům nebo ve způsobilosti k právním úkonům omezená nemá pořizovací způsobilost. Nemůže pořídit závěť ani prostřednictvím svého opatrovníka. Jestliže opatrovník jménem takové osoby závěť pořídí, je neplatná a nemůže být proto soudem schválena (§ 28 ObčZ).“

¹¹⁹ FIALA, Roman. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1440.

k právním úkonům, přestože rozsah jejich omezení pořízení platné závěti nevyklučuje?¹²⁰ Je opravdu vyřazení těchto osob bez dalšího posouzení omezením, které je v demokratické společnosti nezbytné? Jedná se o další otazník, který se vznáší nad současnou právní úpravou a který je potřeba odstranit. NOZ tento otazník odstraňuje, když nově a zcela jednoznačně upravuje tzv. pořizovací nezpůsobilost osob. Jako obecné pravidlo platí, že pořizovat závět' pro případ smrti nemůže osoba nesvéprávná,¹²¹ přičemž z tohoto pravidla jsou zřetelně vymezené výjimky. Výslovně je také stanoveno, za jakých podmínek může pořizovat závět' pro případ smrti osoba ve svéprávnosti omezená.¹²²

Druhou formou závěti, kterou je možné pořídit bez účasti notáře, je závět' alografní. Jedná se o závět', která není sepsána vlastní rukou zůstavitele, avšak je jeho vlastní rukou podepsána. Podmínkou platnosti této formy závěti je výslovný projev zůstavitele před dvěma současně přítomnými svědky o tom, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Oba svědci se musí na závět' podepsat, čímž stvrzují nikoliv obsah závěti, ale prohlášení zůstavitele o tom, že listina opravdu obsahuje jeho poslední vůli. Současná praxe správně dovozuje, že svědci nemusí znát obsah závěti, přičemž vychází především z právní úpravy ABGB, kde bylo toto výslovně zakotveno. Posláním svědků je potvrdit, že zůstavitel výslovně a svobodně prohlásil, že předložená listina obsahuje jeho poslední vůli. Od tohoto okamžiku však existují dva opačné názory na povinnost svědků znát jazyk, ve kterém je poslední vůle projevena. Jako se vhodnější ze samotné podstaty věci jeví názor, že svědci nemusí znát jazyk, ve kterém je poslední vůle sepsána, protože nemusí znát ani její obsah. Avšak je třeba, aby znali jazyk zůstavitele alespoň v rozsahu, ve kterém prohlašuje, že listina obsahuje jeho poslední vůli. K danému názoru se přikláním i já, protože jak jsem uvedla již výše, svědci zde svým podpisem nestvrzují obsah závěti, ale prohlášení zůstavitele, že předložená listina obsahuje jeho pravou vůli. Zůstavitel může tedy závět' sepsat například v azbuce, kterou svědci neovládají, nicméně prohlášení před nimi učinit v jazyce českém, který je jejich mateřským jazykem. Zde není nejmenší důvod, proč by měla být závět' neplatná. Může dokonce nastat případ, kdy zůstavitel nechce, aby svědkové znali jeho poslední vůli. Jde o zůstavitelovo svobodné rozhodnutí, které

---

¹²⁰ Opačný názor: MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 57; shodně: FIALA, Roman. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1440.

¹²¹ §15 odst. 2 NOZ - „Svéprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).“; jedná se o nový termín, který nahrazuje dosavadní pojem způsobilost k právním úkonům.

¹²² §1525-1528 NOZ.

musí být respektováno už vzhledem ke skutečnosti, že svědkem může být i osoba zůstaviteli zcela cizí. Naopak svědkem může být i osoba zůstaviteli známá, příbuzná či jinak blízká, u které může hrozit nebezpečí, že zůstavitelovu poslední vůli vyzradí. Podmínkou však je, aby byla osoba se svou funkcí svědka seznámena.¹²³ Opačný názor na povinnost svědků znát jazyk, ve kterém je poslední vůle projevena zastává Ladislav Muzikář. Vychází přitom z §476e OZ, který obsahuje obecné požadavky vztahující se ke svědkům závěti.¹²⁴ Sám však již nad proklamovaným názorem vznáší otázky a to vzhledem ke skutečnosti, že svědci nemusí znát obsah závěti. Ustanovení, o které opřel své tvrzení, je totiž obecného charakteru a proto je nutné ho pro jednotlivé formy závěti modifikovat. Pro platnost alografní formy závěti je důležitým projevem vůle zůstavitele nikoli samotná poslední vůle obsažená v závěti, ale prohlášení zůstavitele před dvěma současně přítomnými svědky, že listina před ně předložená obsahuje jeho poslední vůli. Proto se dle mého názoru znalost jazyka vztahuje k samotnému prohlášení zůstavitele, nikoliv k jeho poslední vůli obsažené v listině.

Dalším aspektem, na který je třeba upozornit, je datum podpisu závěti. Pro danou formu závěti platí obdobně to, co již bylo uvedeno výše u závěti holografní. Alografní závěť musí obsahovat jediné konkrétní datum ve formě den, měsíc a rok, kdy byla podepsána a to zůstavitelem i svědky. Není nutné, aby zůstavitel podepsal závěť ve stejném okamžiku jako svědci, tedy v jejich přítomnosti, nicméně musí být všemi podepsána ve stejný den, jinak je neplatná.¹²⁵ S tímto názorem však nesouhlasí Václav Bednář. Upozorňuje na nutnost odlišit podpis, který dává listině právní účinky od podpisů ostatních. U alografní formy závěti je důležitý podpis svědků nikoli podpis samotného zůstavitele. To však neznamená, že by zůstavitel nemusel listinu podepsat vůbec! Závětní listina může dle jeho názoru obsahovat i více dat, přičemž musí být nesporné datum, kdy listinu podepsali svědkové, jinak je závěť neplatná. Zůstavitel nemusí závětní listinu podepsat ve stejný okamžik jako svědkové, ba dokonce ani ne ve stejný den. Podpis však musí zůstavitel připojit nejpozději v den, kdy listinu podepsali svědkové.¹²⁶

---

¹²³ R 59/98: „Svědkem ve smyslu ustanovení §476b OZ je jen taková osoba, která je touto funkcí předem pověřena a je s tímto pověřením srozuměna; není tedy tímto svědkem při pořizování závěti ten, kdo byl tomuto úkonu jen náhodně přítomen.“

¹²⁴ §476e OZ: „... Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit.“

¹²⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1249.

¹²⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 80.

Názor Václava Bednáře se jeví jako teoreticky správný. Vychází z kogentního ustanovení §476 odst. 2 OZ, který pro platnost závěti vyžaduje uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla závěť podepsána. Vzhledem k tomu, že dané ustanovení je obecné a vztahuje se na všechny druhy závětí, je nutné ho u jednotlivých forem závěti vzhledem k jejich jednotlivým odlišnostem a specifikům modifikovat. Pan doktor tedy správně dokládá, že požadavek data podpisu se u alografní formy závěti vztahuje k podpisům svědků, nikoliv k podpisu zůstavitele. Úkolem data uvedeného v závěti je nejen určení, která z více závětí pořízených stejným zůstavitelem má přednost před ostatními závětmi staršího data. Významnou úlohu však hraje datum také pro určení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům (viz. výše). U alografní formy závěti je důležitá způsobilost zůstavitele k právním úkonům nikoliv v okamžiku jeho podpisu závěti, ale v okamžiku prohlášení před dvěma současně přítomnými svědky, že listina obsahuje jeho skutečnou vůli. Teprve prohlášením zůstavitele a podpisem obou svědků získává závětní listina právní účinky a při splnění i ostatních náležitostí se stává platnou. Proto je v daném případě důležité datum podpisu svědků po prohlášení zůstavitele, nikoliv datum zůstavitelova podpisu.

K problematice podpisu alografní závěti se vztahuje také důležitý judikát NS ČR ze dne 27. 4. 2005. V daném rozsudku NS ČR dovedl, že datum obsažené v legalizační doložce připojené notářem nemůže v žádném případě nahradit či dokonce doplnit chybějící datum podpisu v samotném textu závěti. Závěť a ověřovací doložka jsou dle NS ČR dvě samostatné listiny a to i v případě, kdy je ověřovací doložka vyznačena přímo na předložené listině.¹²⁷

Mezi soukromá pořízení pro případ smrti se řadí také tzv. závěť se třemi svědky úkonu. Tuto formu závěti je možné považovat za druh závěti alografní, protože se jedná o závěť, která je obecně sepsána jinak než vlastní rukou zůstavitele. V uvedeném případě jsou však zpřísněny požadavky pro její platnost. Jedná se o formu závěti, která je určena pro osoby, které nemohou číst nebo psát. Podmínkou platnosti je současná přítomnost tří svědků a to po celou dobu úkonu. Svědci obligatorně musí znát obsah závěti. Dalšími osobami, které jsou u dané formy navíc oproti obecné alografní závěti, jsou pisatel a předčítatel. Tyto osoby činí za zůstavitele úkon, který nemůže učinit sám. Pisatel je osoba, která zachytí poslední vůli zůstavitele v písemné podobě. Pisatel má tedy významné postavení v případě, že zůstavitel nemůže, případně neumí psát. Předčítatel je ten, kdo přečte listinu, která obsahuje poslední vůli zůstavitele a to za současné přítomnosti tří svědků případně i pisatele. Pisatel a předčítatel nemůže být jedna a tatáž osoba. Z povahy věci vyplývá, že pokud zůstavitel nemůže pouze

---

¹²⁷ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

psát, není třeba účasti předčitatele, protože svoji poslední vůli přečte přítomným svědkům sám. Obdobné platí v případě, že zůstavitel nemůže pouze číst, ale je schopen si pořízení pro případ smrti sepsat sám. Tato varianta je sice velice výjimečná, avšak možná. V takovém případě není nutná přítomnost osoby pisatele. Obligatorním požadavkem je současná a nepřetržitá přítomnost výše uvedených osob při celém úkonu - od sepsání závěti, přes přečtení závěti, prohlášení zůstavitele, že závěť obsahuje jeho poslední vůli až po podpis svědků.¹²⁸ Pisatel ani předčítatel závěť nepodepisují, pokud ovšem nejsou zároveň svědky. Listinu nepodepisuje ani zůstavitel. Důležitou obsahovou náležitostí je uvedení skutečnosti, že zůstavitel nemůže číst nebo psát a identifikace osoby pisatele a předčitatele. Při této formě závěti mají pisatel a předčítatel srovnatelné postavení jako svědkové, kteří potvrzují vůli zůstavitele, který sám nemůže listinu sepsat, případně si listinu, která obsahuje jeho vůli sám přečíst. Pisatel a předčítatel činí za zůstavitele ten úkon, který nemůže zůstavitel objektivně učinit sám. Z tohoto důvodu jsou kladeny na osoby v postavení pisatele i předčitatele stejné nároky jako na osoby v postavení svědků závěti.¹²⁹ Tuto formu závěti mohou rovněž využít osoby nevidomé (§ 476d odst. 3 OZ) a osoby neslyšící, které zároveň nemohou číst nebo psát (§ 476d odst. 3 OZ). V daném případě je však nezbytnou podmínkou přetlumočení listiny do znakové řeči a přítomnost tří svědků, kteří znakovou řeč ovládají. Osoby neslyšící, které však mohou číst nebo psát, mají možnost pořídit závěť holografní anebo využít základní formu závěti alografní (před dvěma současně přítomnými svědky).¹³⁰ Závěrem je nutné zmínit důležité rozhodnutí NS ČR, ve které stanoví, že tuto zpřísněnou formu alografní závěti může využít pouze zůstavitel, kterému jeho zdravotní stav anebo jiná překážka objektivně znemožňují psát nebo číst!¹³¹ Není možné, aby danou formu závěti použil zůstavitel, který psát nebo číst může či umí.

4. 2. 2. Veřejná pořízení

V současné době je možné pořídit závěť veřejnou listinou pouze ve formě notářského zápisu. Občanský zákoník z roku 1950 umožňoval zpočátku vedle notářského zápisu sepsat také úřední zápis před soudem. Tato možnost však byla zrušena již v roce 1954 a to zákonem,

---

¹²⁸ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004

¹²⁹ §476e OZ; §476f OZ

¹³⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1263.

¹³¹ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 24. října 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006

který rozšiřoval působnost státního notářství.¹³² Závěť pořízená ve formě notářského zápisu je všeobecnou formou závěti. Tímto způsobem může pořídit závěť každá osoba, která je plně způsobilá k právním úkonům. Obligatočně je tato forma posledního pořízení předepsána v případě, kdy chce zůstavitel závěti zřídit nadaci nebo nadační fond a dále v případě, kdy se jedná o zůstavitele, který je nezletilý, avšak dosáhl alespoň věku patnácti let. Pro závěť, kterou chce zůstavitel zřídit nadaci nebo nadační fond, je vyžadována forma notářského zápisu především proto, aby bylo zajištěno, že budou splněny všechny podmínky potřebné k jejich vzniku.¹³³ Nezletilec mezi patnáctým a osmnáctým rokem věku, který nenabyl plnou způsobilost k právním úkonům uzavřením manželství,¹³⁴ může o svém majetku pořídit formou notářského zápisu a to bez součinnosti zákonného zástupce i bez nutnosti schválení úkonu soudem.¹³⁵

Závěť ve formě notářského zápisu může zůstavitel pořídit u jakéhokoliv notáře a to bez ohledu na místo svého bydliště či místo, kde se nachází jeho majetek. Pro sepsání závěti není požadována žádná konkrétní příslušnost notáře. Žádný notář nesmí odmítnout sepsat notářský zápis o závěti. Výjimkou jsou pouze případy uvedené v zákoně.¹³⁶ Notář má také oprávnění odstoupit od smlouvy o sepsání notářského zápisu, pokud jsou splněny podmínky stanovené zákonem.¹³⁷ Notářský zápis o závěti je možné sepsat pouze v českém nebo slovenském jazyce. V případě, že zůstavitel, který žádá o sepsání notářského zápisu, nerozumí jazyku, ve kterém je listina sepisována, je nutné přibrat k úkonu tlumočníka. Přítomnosti tlumočníka není třeba, pokud notář ovládá jazyk zůstavitele. V notářském zápise nesmějí být používány zkratky, které nejsou všeobecně známé. Peněžité plnění, délka lhůt a data se vypisují zároveň číselně i slovy. Spoluvlastnické podíly se vypisují pouze slovy.¹³⁸ Při vyhotovování notářského zápisu o posledním pořízení je v určitých případech nutná účast

---

¹³² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 53.

¹³³ § 3 odst. 3 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů

¹³⁴ § 13 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů: „Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže je to v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let...“

¹³⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 100-101.

¹³⁶ § 53 NŘ ve znění p. p.

¹³⁷ § 54 NŘ ve znění p. p.

¹³⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1258-1260.

svědků. Případné svědky rozlišujeme na svědky totožnosti a svědky úkonu. Svědky totožnosti je nutné přibrat tehdy, když notář nezná zůstavitele osobně a nelze-li jeho totožnost zjistit pomocí platného úředního průkazu. V daném případě je totožnost zůstavitele potvrzena dvěma svědky, kteří se sami prokáží platným úředním průkazem. V případě, že zůstavitel, který žádá o sepsání závěti ve formě notářského zápisu a nemůže číst nebo psát, je nutné přibrat dva svědky úkonu. Tito svědkové mají být přítomni sepsování notářského zápisu, jeho předčítání a schválení jeho obsahu samotným zůstavitelem. Svědci potvrdí provedení úkonu tak, že se na konec notářského zápisu vlastnoručně podepíší. Z dané situace plyne, že svědkem nemůže být osoba, která nemá plnou způsobilost k právním úkonům, dále osoba, která neumí číst nebo psát, osoby blízké účastníkům, osoby na věci zúčastněné a v neposlední řadě také pracovníci notáře.¹³⁹ Obsahové náležitosti notářského zápisu o posledním pořízení pro případ smrti jsou vymezené v §63 NŘ. Vedle data provedení úkonu je nutná identifikace notáře, který úkon provádí, identifikace účastníků, jejich zástupců a dalších tam uvedených osob, údaj o ověření totožnosti daných osob a v neposlední řadě také jejich podpisy. Notářský zápis o posledním pořízení má charakter veřejné listiny, avšak pouze za podmínky, že splňuje všechny náležitosti dle NŘ.¹⁴⁰ Za veřejné listiny jsou považovány také opisy, výpisy a listiny o ověření. Hlavní rozdíl mezi soukromou a veřejnou listinou záleží v jejich důkazní síle. U veřejné listiny nemusí osoba, která o ni opírá svá tvrzení, prokazovat její pravost a rovněž ani pravdivost jejího obsahu. Obojí je presumováno do doby, než druhá strana sporu prokáže opak. Jinak je tomu v případě soukromé listiny, kdy postačí, aby druhá strana sporu namítla její nesprávnost a nepravdivost. Opak v takovém případě musí prokázat účastník, který tvrdil skutečnosti v listině uvedené. Závěť ve formě notářského zápisu je povinen notář zaevidovat v Centrální evidenci závětí, kterou vede Notářská komora ČR. Originál notářského zápisu o závěti zůstane uložen u notáře, který jej sepsal. Z notářského zápisu o závěti může notář vydat pouze prostý opis, tj. opis neověřený. Nelze vydat stejnopis, výpis ani opis ověřený. Kromě toho je notář oprávněn prostý opis vydat pouze pořizovateli nebo osobě, která předloží speciální plnou moc s úředně ověřeným podpisem.¹⁴¹ Nahlédnout do notářského zápisu o

---

¹³⁹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 100-101.

¹⁴⁰ R 61/1977

¹⁴¹ MIKEŠ, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 854.

závěti smí za života pořizovatele pouze on sám. Zapůjčení notářského zápisu o závěti za života pořizovatele je vyloučeno.¹⁴²

Specifickým případem je závěť zůstavitele, který není zletilý, avšak dovršil 15. rok věku. Taková osoba může dle současné právní úpravy závěť pořídit pro případ smrti pouze formou notářského zápisu, avšak není nijak omezená co do rozsahu majetku, o kterém zamýšlí pořídit. Možnost těmto osobám pořídit pro případ smrti, byla zavedena do současného občanského zákoníku teprve od 1. ledna 1992. Stanovená právní úprava je však velice obecná a nekonkrétní, proto jsou k dané problematice zaujímana různá stanoviska. Střední občanský zákoník z roku 1950, který možnost pořízení pro případ smrti nezletilým také upravoval, obsahoval významné omezení. Nezletilý mohl pořídit závěť pouze o majetku, který získal vlastní prací.¹⁴³ Současná právní úprava obdobné omezení neobsahuje, proto mohou nezletilé osoby pořizovat prakticky o veškerém majetku, jehož jsou vlastníky.¹⁴⁴ Na otázku, zda je tato praxe správná, je možné najít různorodé odpovědi. Já osobně se přikláním k názoru Petra Bezoušky, který poukazuje na skutečnost, že by testovací způsobilost měla být vykládána v souladu s ustanovením §9 OZ. To znamená, že by konkrétní nezletilý měl mít možnost testovat pouze v rozsahu přiměřeném rozumové a volní vyspělosti, která odpovídá jeho dosaženému věku. Občanský zákoník by měl dle mého názoru určité omezení obsahovat v případech, kdy testuje nezletilá osoba, a to tím spíše, když se jedná o právní úkon, ke kterému neudělují souhlas zákonní zástupci, ani není schvalován soudem.¹⁴⁵

Důsledky je možné ukázat na následujícím případě, který je smyšlený, avšak není zcela nereálný. Po náhlém úmrtí úspěšného podnikatele zdědí jeho jediný syn společně s matkou (manželkou podnikatele), každý mimo jiného, polovinu vily, ve které společně žili a část rodinného podniku. Patnáctiletý syn smrt svého otce těžce nese a špatně se s ní vyrovnává. V tomto nešťastném období se upne na svoji spolužačku, která mu pomáhá těžké chvíle překonat. Zanedlouho se do ní zamiluje. V hluboké zamilovanosti navštíví notáře, u kterého sepíše závěť, ve které odkáže veškerý svůj majetek (včetně poloviny vily a části

---

¹⁴² §100 NŘ; §101 odst. 1 NŘ – Jedná se o výjimku z obecné úpravy nahlížení do notářských zápisů a zároveň o výjimku z právní úpravy zapůjčování notářských zápisů. Výjimky jsou odůvodněné vysoce privátní povahou posledních pořízení pro případ smrti. Viz. WAWERKA, Karel, In BÍLEK, Petr a kol. (eds). *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 300-302.

¹⁴³ BEZOUŠKA, Petr. Nezletilý a závěť notářským zápisem. *Právní rádce*, 2005, roč. 13, č. 4, s. 19 – 21.

¹⁴⁴ FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 368.

¹⁴⁵ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 100-101.

rodinného podniku) své milé. Po roce známosti však zjistí, že daný vztah není tak ideální, jak se zpočátku zdál a plánuje ho ukončit. Bohužel však z mladické nerozvážnosti posilněný alkoholem nasedne do „otcova“ BMW a cestou z baru zahyne při vážné dopravní autonehodě. Při projednávání dědictví matka zjistí, že její syn stihl před svou tragickou smrtí sepsat závěť, ve které odkázal veškerý svůj zděděný majetek své první školní lásce. Osud velké části rodinného jmění tak ležel v rukou sedmnáctiletého chlapce, který s ním naložil přinejmenším velice nerozvážně.

Z daného příběhu lze velice zřetelně vidět, jak nebezpečná může být současná právní úprava, která je velice nepřesná. Úmyslem zákonodárce bylo zcela jistě rozšířit okruh osob, které mohou pořídit pro případ své smrti a přizpůsobit občanský zákoník novým poměrům ve společnosti, které nastaly po pádu komunistického režimu. Novely občanského zákoníku však bylo nutné přijmout co nejrychleji, a proto jsou ve většině případů nová ustanovení velice obecná a nepropracovaná. Negativní důsledky těchto nepřesných ustanovení však mohou nabývat značných rozměrů.

5. Interpretace závěti

5. 1. Výklad právního jednání

Výklad neboli interpretace je chápán jako klíčový prostředek pro zjištění významu a obsahu právního jednání. Výklad je jediným prostředkem, kterým lze zjistit smysl právního jednání a jako takový je vyžadován u každého právního jednání, nikoli pouze v případech, kdy vyvstala o obsahu právního jednání pochybnost. Je nutné odmítnout názor, podle kterého nemá být vykládán projev vůle, který byl učiněn výslovně a jehož obsah je jednoznačný v důsledku neexistence nejasných či neurčitých slov a pojmů.

Od výkladu právního jednání je nutné odlišovat výklad právních norem. Jedná se o dva různé druhy výkladu, které mají určité náležitosti shodné, ale které se od sebe v některých směrech výrazně odlišují.¹⁴⁶ Výklad právní normy zpravidla bezprostředně předchází vlastnímu výkladu projevené vůle. Ať již se jedná o výklad právní normy nebo o výklad právního jednání, je nezbytné v souvislosti s odkazem na §1 OZ provést výklad v souladu s ústavním pořádkem a v neposlední řadě i výklad eurokonformní. Základní a obecný výkladový princip je pro soukromé právo jako celek zakotven v §35 odst. 2 a 3 OZ. Existují však také některé specifické výkladové principy, které mají před obecným principem přednost. Specifický výkladový princip je zakotven i v samotném OZ - §55 odst. 3, výklad spotřebitelských smluv, přičemž v pochybnostech se uplatní výklad pro spotřebitele příznivější. Další specifické výkladové principy obsahuje např. Obchodní zákoník (§266 Obch.Z.) a dále také Zákoník práce.¹⁴⁷

Výkladem se rozumí metodicky vedený postup, prostřednictvím kterého se zjišťuje pravý smysl jednání určitého subjektu. Poznat skutečnou vůli jednajícího je chápáno jako základní účel výkladu právního jednání. Stěžejním pravidlem při výkladu právního jednání je zákaz změny, doplňování či nahrazování již učiněného právního úkonu. Obecná výkladová pravidla obsažená v §35 odst. 2 a 3 OZ jsou projevem ústavně zakotveného a pro soukromé právo stěžejního principu autonomie vůle. Jednotlivcům je ponechán co největší prostor proto, aby si sami určili svá vzájemná práva a povinnosti. Pravidlem je přednost vůle jednající osoby před jejím projevem, avšak pouze za předpokladu, že není v rozporu s jazykovým nebo jiným vyjádřením. V takovém případě by bylo nutné zkoumat, zda adresát právního úkonu

---

¹⁴⁶ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 134-135.

¹⁴⁷ ŠVESTKA, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář*. 10. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 233.

skutečnou vůli jednajícího znal, nebo ji znát měl a mohl.¹⁴⁸ Pokud však adresát skutečnou vůli jednajícího objektivně rozpoznat nemohl, náleží mu ochrana v podobě přednosti projevu vůle před vůlí skutečnou (výklad právního jednání z pohledu adresáta – ochrana dobré víry adresáta).¹⁴⁹

K problematice výkladu právního jednání se několikrát vyjádřil i Ústavní soud, který vyslovil některá nepsaná pravidla vyplývající z hodnot, na nichž je vybudován celý náš právní řád, a která jsou považována za obecné zásady právní. První velice významné obecné pravidlo výkladu je přednost takového výkladu, který zachovává platnost právního jednání před výkladem, který dovozuje jeho neplatnost.¹⁵⁰ I v uvedeném pravidle je možné spatřovat respekt a podporu stěžejní zásady autonomie vůle. Cíle, kterého jednající svým chováním zamýšleli dosáhnout, je primární účel jejich právního jednání. Tato snaha nemá být negativním výkladem soudů příp. jiných státních orgánů mařena, nýbrž podporována. To vše samozřejmě za předpokladu, že nedochází k porušování právního řádu.

Druhým velice významným výkladovým pravidlem je nedocházet výkladem k absurdním či nerozumným důsledkům. Smlouva, která obsahovala nesplnitelnou odkládací podmínku pro nabytí účinnosti, nemá být vyložena jako nerealizovatelný právní úkon, nýbrž se k takové podmínce nemá přihlížet (§36 odst.1 OZ).¹⁵¹

Třetím a neméně významným pravidlem výkladu právního jednání, které vyslovil Ústavní soud ve svém rozhodnutí, je povinnost soudů respektovat a dodržovat právo, avšak zároveň povinnost docházet aplikací práva ke spravedlivému výsledku. Právo je nástrojem

---

¹⁴⁸ BEZOUŠKA, Petr. In FIALA, Josef a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář I. díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 180-182.

¹⁴⁹ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad.* Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 142.

¹⁵⁰ Viz. Nález ÚS ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/2003: „Základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Neplatnost smlouvy má být tedy výjimkou, nikoliv zásadou. Tento výkladový argument přesahuje český právní řád, prolíná se právními řády západní právní kultury a má charakter obecného principu právního.“

¹⁵¹ Viz. Nález ÚS ze dne 12. června 2000, sp. zn. I. ÚS 331/98

spravedlnosti, proto musí být aplikováno a interpretováno tak, aby bylo dosaženo racionálního a spravedlivého výsledku.¹⁵²

Konkrétní metody výkladu právního jednání objektivní právo upravuje, avšak jejich výčet není úplný. Rovněž také nejsou vymezeny vzájemné vztahy mezi jednotlivými výkladovými principy. Soud musí k jednotlivým metodám výkladu přihlížet vždy v souvislosti s konkrétním případem. Nesmí je aplikovat automaticky a mechanicky bez ohledu na specifika posuzované kauzy.¹⁵³ Existují různá pravidla výkladu, přičemž nejčastěji užívané prostředky pro výklad právních úkonů jsou prostředky gramatické (jazykové). Dále má být užíván výklad logický a systematický. Tento výčet výkladových pravidel uvádí ve svých rozhodnutích Nejvyšší soud jako univerzální podklad pro postup obecných soudů při výkladu právních úkonů.¹⁵⁴

Gramatický (jazykový) výklad má z povahy věci své místo pouze u výslovných projevů vůle. Jedná se o prvotní výkladovou metodu, pomocí které se zjišťuje obsah projevu vůle. Závěr získaný použitím dané metody však může být později jinými výkladovými principy vyvrácen. Nelze tedy zůstat pouze u výkladu jazykového, nýbrž je třeba použít i další výkladové metody proto, aby byla zjištěna skutečná vůle jednajícího (případně jednajících).¹⁵⁵ Užitá slova je nutné vykládat především podle toho, co v běžné řeči znamenají. Ohled je třeba brát také na zavedenou praxi mezi smluvními stranami, obchodní zvyklosti, jednání před a po uzavření smlouvy. Jednotlivá slova nesmí být posuzována odděleně bez ohledu na umístění ve větě a vazby na ostatní užitá pojmy.¹⁵⁶

Logický výklad je chápán jako výklad za pomoci pravidel formální logiky.¹⁵⁷ Nejvyšší soud ho interpretuje jako výklad z hlediska vzájemné návaznosti použitých pojmů.¹⁵⁸ Ve

---

¹⁵² Viz. Nález ÚS ze dne 19. března 2008, sp. zn. II. ÚS 2221/07:., Soud musí nejen respektovat právo, ale jeho výklad a aplikace musí směřovat k výsledku spravedlivému. Jinými slovy, právo musí být především nástrojem spravedlnosti, nikoliv souborem právních předpisů, které jsou mechanicky a formalisticky aplikovány bez ohledu na smysl a účel toho kterého zájmu chráněného příslušnou normou.“

¹⁵³ Viz. Nález ÚS ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 571/06

¹⁵⁴ Např. rozsudek NS ČR ze dne 23. září 2009, sp. zn. 33 Cdo 657/2008

¹⁵⁵ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 142.

¹⁵⁶ BEZOUŠKA, Petr. In FIALA, Josef a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 182-183.

¹⁵⁷ KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 120.

¹⁵⁸ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 23. září 2009, sp. zn. 33 Cdo 657/2008

skutečnosti však pravidla, která jsou řazena pod logický výklad, nejsou pravidla formální logiky, nýbrž zvláštní pravidla právní logiky (*argumentum per analogiam*, *argumentum a contrario*, *argumentum reductione ad absurdum* a další). Logický výklad jako samostatnou metodu výkladu odmítá Filip Melzer. Zastává názor, že logická pravidla neboli pravidla správného myšlení, je nutné brát v úvahu při každém výkladu právního jednání. Soud musí pravidla logiky respektovat v průběhu celé interpretace právního úkonu, ať už používá výkladovou metodu gramatickou, systematickou nebo jakoukoliv jinou.¹⁵⁹

Systematický výklad slouží k interpretaci právního úkonu z hlediska řazení pojmů ve struktuře celého právního úkonu.¹⁶⁰ Ve skutečnosti je tento druh výkladu významný především při výkladu právních norem. Obsah jednotlivé právní normy se zjišťuje komparací s jinými právními normami v kontextu celého právního řádu, nikoliv izolovaně.¹⁶¹

Z výše uvedeného vyplývá, že výčet výkladových pravidel učiněný Nejvyšším soudem není zcela správný a není ani úplný. Velice významný pro výklad právních úkonů je rovněž výklad teleologický, který však Nejvyšší soud opomněl ve svém rozhodnutí uvést. Teleologický výklad přispívá ke správné interpretaci právního jednání s přihlédnutím k účelu (cíli), kterého chtěl jednající subjekt svým počínáním dosáhnout. Logickým předpokladem je, že právní jednání je činěno za určitým účelem jinými slovy pro dosažení požadovaného cíle. Proto je nutné při výkladu právního jednání k zamýšlenému cíli přihlížet.¹⁶²

Proces výkladu právního jednání lze rozdělit do dvou fází. V první fázi zjišťuje interpret skutečnou vůli jednajících osob, a to k okamžiku učinění právního jednání – *ex tunc* (např. uzavření smlouvy). V této fázi se jedná o tzv. přirozený výklad, jinak nazývaný také jako výklad empirický. Interpret se snaží empiricky zjistit skutečnou a opravdovou vůli jednajících osob, což je, jak jsem již výše uvedla, hlavní účel samotného výkladu. V případech, kdy interpret dospěje k závěru, že strany jednaly ve srozumění, tzn. že dosáhly skutečného konsensu,¹⁶³ proces výkladu je ukončen a není nutné přistoupit ke druhé fázi.

---

¹⁵⁹ MELZER, Filip. *Metodologie a nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 128-129.

¹⁶⁰ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 23. září 2009, sp. zn. 33 Cdo 657/2008

¹⁶¹ KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 121.

¹⁶² MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 141, 148-149.

¹⁶³ Skutečný konsenzus – adresát úkonu spolehlivě ví, jaká je vnitřní vůle jednajícího; situace, kdy dojde ke shodě vnitřní vůle obou stran právního úkonu; zdroj: MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 62.

Druhou fází procesu výkladu je tzv. výklad normativní. Výklad právního jednání je prováděn z pohledu adresáta, tzn. jak mohl objektivně rozumný a pozorný adresát chápat projev vůle jednající osoby v případě, že strany nejednaly ve srozumění¹⁶⁴. Adresát neznal skutečnou vnitřní vůli druhé smluvní strany, proto na ni pohlížel pouze z jejího vnějšího projevu. Smyslem druhé fáze výkladu je ochrana dobré víry adresáta.¹⁶⁵ Ochrana dobré víry adresáta však není bezmezná. Adresát musí na skutečnou vůli jednajícího pohlížet na základě objektivních okolností. Nemůže z projevu vůle druhé strany subjektivně dovozovat vůli, která je pro něho nejpříznivější. Adresát je povinen usilovat v souladu s principem poctivosti o dovození skutečného úmyslu jednajícího. Teprve v případech, kdy adresát úkonu objektivně nemohl rozpoznat skutečný úmysl jednající osoby, je hoděn výše uvedené ochrany.¹⁶⁶

5. 2. Výklad závěti

Obecně lze říci, že pro závěť, která je charakterizována jako jednostranný a neadresovaný právní úkon (viz 2. kapitola), platí přiměřeně výše uvedené. Je však nutné respektovat její rozdílnou právní povahu a tím i některé odlišnosti. Základní rozdíl spočívá právě v neadresovanosti tohoto právního úkonu. Pojem neadresované právní jednání je pojmem právním, nikoliv faktickým. Neadresované právní jednání je chápáno jako jednání, u kterého k jeho perfekci právní řád nevyžaduje, aby došel do sféry vlivu adresáta, to znamená, že nevyžaduje přijetí druhou stranou. Závěť je typickým příkladem pravého neadresovaného právního úkonu, což znamená, že právní úkon je perfektní již v okamžiku projevu vůle zůstavitele, a to bez ohledu na skutečnost, zda má okolní svět možnost se s daným projevem seznámit. Ani případní dědicové nejsou z právního hlediska chápáni jako adresáti závěti, přestože jim může být tento úkon zůstavitele fakticky „adresován“ (např. dopis).¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Teorie projevu vůle – teorie, ve které základ netvoří skutečná vůle jednající osoby, nýbrž vůle jednající osobou projevená; zdroj: MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 67-68, 71.

¹⁶⁵ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 141-142.

¹⁶⁶ BEZOUŠKA, Petr. In FIALA, Josef a kol. (eds). *Občanský zákoník. Komentář I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 181-182.

¹⁶⁷ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 57-58.

V návaznosti na výše uvedené specifikum závěti a ostatních pořízení pro případ smrti je nutné konkretizovat i proces výkladu těchto pořízení. Závěť je jednostranným právním úkonem, což znamená, že právním základem jeho vzniku a existence není konsenzus jako u dvou či vícestranných právních úkonů, nýbrž pouze samotná vnitřní vůle jednajícího (zůstavitele). V plné míře se zde uplatňuje teorie vůle, protože není důležité, zda a případně jak pochopili daný projev vůle druzí. Tyto osoby nejsou adresáty právního jednání, proto nedochází k zásahu do jejich právní sféry, a z tohoto důvodu nemusí být ani chráněna (ochrana dobré víry adresáta právního úkonu – teorie projevu). Základní princip, který se zde uplatňuje, a to zcela bez omezení, je princip autonomie vůle.¹⁶⁸ Logicky lze dovodit, že při procesu výkladu závěti a ostatních pořízení pro případ smrti se uplatní pouze první fáze – výklad přirozený, empirický. Druhá fáze – výklad normativní nepřichází v daném případě vůbec v úvahu.¹⁶⁹

Zatímco současný OZ žádné speciální ustanovení, které se týká výkladu závěti a jiných pořízení pro případ smrti neobsahuje, NOZ již kromě obecných ustanovení o výkladu právního jednání obsahuje také konkrétní ustanovení vztahující se k interpretaci závěti. Obsah závěti musí být vykládán v souladu se skutečnou vůlí zůstavitele a základní povinností je vůli zůstavitele co nejvíce vyhovět.¹⁷⁰ Při zjišťování skutečné vůle zůstavitele bude vycházeno i nadále z gramatického (jazykového) výkladu. Citované ustanovení zahrnuje výše zmiňované pravidlo, kdy je nutné použít slova vykládat podle jejich běžného významu, ledaže by s nimi zůstavitel spojoval zvláštní smysl. Zjistit, zda zůstavitel určitý pojem užíval v jiném než obvyklém významu, nemusí být ani po jeho smrti neřešitelný problém. Pravděpodobně nejjednodušším postupem je vyslechnout příbuzné, známé či například sousedy zůstavitele, kteří byli se zůstavitelem za jeho života běžně v kontaktu. Vedle jazykového výkladu se uplatní také výklad teleologický, přičemž právně relevantní je pro výklad závěti pouze ten účel, pro který konkrétní jednání zůstavitel učinil. Smyslem jednání zůstavitele je způsobit jím zamýšlené a chtěné následky. K těm by mělo být přihlíženo i v případech, kdy zůstavitel neprojevil svoji vůli v zákonem požadované formě, případně jeho projevu vůle chybí

---

¹⁶⁸ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 59-60.

¹⁶⁹ Viz výše – objasnění pojmu normativní výklad.

¹⁷⁰ §1494 odst. 2 NOZ: „Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.“

zákonem stanovené náležitosti a právní úkon je tak neplatný. Tento závěr správně aplikoval NS v případě, kdy zůstavitelka pořídila závěť formou notářského zápisu, ve které odkázala veškerý svůj majetek své dceři, a kde zároveň vydělila svého syna. Po smrti zůstavitelky však soudy dospěly k závěru, že vydělení je neplatné pro nesplnění obsahových náležitostí, které vyžaduje zákon. Přesto však při výkladu neurčitého pojmu „veškerý movitý i nemovitý majetek“ přihlédl NS k vůli zůstavitelky, která byt' neplatným vydělením dala zřetelně najevo úmysl, aby veškerý zanechaný majetek připadl dceři a zařadil pod tento neurčitý pojem i obchodní podíl, který ovšem z právního hlediska není ani věcí movitou ani věcí nemovitou. Ke zjištění skutečné vůle zůstavitelky soud mimo jiné využil i výpověď notářky, která napadenou závěť sepsala.¹⁷¹ Již dříve NS judikoval, že k posouzení vnitřní vůle zůstavitele je třeba zohlednit všechny okolnosti, za kterých bylo právní jednání učiněno a ze kterých lze skutečnou vůli dovodit.¹⁷² Výpověď svědků, mj. i notářky, která závěť sepsala, může být velice významným vodítkem způsobným dovést soud ke správnému závěru v rámci procesu interpretace závěti. Daný přístup soudů je zcela správný, svým postupem respektují skutečnou vůli jednající osoby, která je fundamentálním prvkem empirického výkladu právního jednání.

V souvislosti s empirickým výkladem, který je pro interpretaci závěti a jiných pořízeních pro případ smrti nejvýznamnější, je nutné zmínit ještě problém formy právního jednání. Úkolem empirického výkladu je, jak již jsem uvedla, zjistit skutečnou vůli zůstavitele. Jaký je však postup v případech, kdy skutečná vůle jednající osoby nebyla projevena ve správné formě? Lépe řečeno, ve správné formě ve skutečnosti nebyla projevena opravdová vnitřní vůle, protože zůstavitel něco uvést opomněl nebo použil nevhodný pojem a obsah právního úkonu neodpovídá jeho faktické vůli. Má být postupováno podle letité teze, co je psáno, to je dáno? Ne. Skutečná vůle jednající osoby má, zvláště v případě posledního pořízeních pro případ smrti, opravdu zásadní význam, a proto jí náleží prvenství. Je možné hovořit o tzv. subsidiaritě problému formy právního jednání. Primárně je nutné zjistit skutečnou vůli zůstavitele a až následně je nutné zkoumat, zda byla projevena v zákonem požadované formě.¹⁷³

---

¹⁷¹ Viz. Usnesení NS ČR ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 517/2002

¹⁷² Viz. Rozsudek NS ČSR ze dne 28. listopadu 1986, sp. zn. 4 Cz 61/86

¹⁷³ MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009, s. 76-80.

6. Zrušení závěti

6. 1. Vymezení pojmu

Vydeme-li ze základní definice závěti, kdy závěť je charakterizována jako jednostranný, kdykoliv odvolatelný právní úkon zůstavitele, je zřejmé, že zůstavitel není svými pořízenými pro případ smrti navždy vázán, a může je tedy kdykoliv během svého života zrušit. Pro zrušení posledních pořízených platí obdobná obecná pravidla jako pro jeho pořízení. Zrušit závěť může pouze zůstavitel. Jedná se o ryze osobní právní úkon, proto není přípustné ani zákonné zastoupení, ani zastoupení na základě speciální plné moci.¹⁷⁴ Současný OZ nabízí několik formálních postupů zrušení posledních pořízených pro případ smrti. Zůstavitel však může vyloučit účinky závěti, aniž by učinil některý ze zákonem stanovených formálních úkonů. Postačí, pokud s majetkem, který má být součástí pozůstalosti, naloží již za svého života takovým způsobem, že ke dni úmrtí již nebude v jeho vlastnictví.¹⁷⁵ Zůstaviteli pořízením závěti nevzniká povinnost jednat do budoucna v souladu s jejím obsahem. Zůstavitel může se svým majetkem i nadále disponovat inter vivos, a to bez omezení. V rámci dědického řízení se konečně projedná pouze majetek, který zůstaviteli náležel v okamžiku jeho úmrtí.¹⁷⁶ Podle §480 OZ může zůstavitel zrušit závěť sepsáním závěti pozdější, pokud vedle ní nemůže dřívější závěť obstát, odvoláním závěti, nebo zničením listiny, na které byla závěť sepsána. Až na určité výjimky může zůstavitel zvolit libovolný způsob zrušení svého pořízení.

6. 2. Pořízení závěti pozdější

Aby byla později zřízená závěť způsobilá zrušit závěť předchozí, musí vyhovovat určitým požadavkům. Základním požadavkem je její platnost. Pro platnost musí závěť dostát jak obecným podmínkám platnosti právního úkonu, tak také podmínkám specifickým pro jednání mortis causa.¹⁷⁷ Zůstavitel musí mít mimo jiné v okamžiku podpisu pozdější závěti

---

¹⁷⁴ Viz. Rozsudek NS ČR ze dne 20. března 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006: „Právní úkon pořízení nebo zrušení závěti musí být učiněn osobně pořizovatelem závěti (zůstavitelem) není možné, aby tyto úkony za zůstavitele učinil jeho zástupce (zákonný nebo na základě plné moci).“

¹⁷⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1297.

¹⁷⁶ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 102.

¹⁷⁷ Viz. Kapitola č. 2 Závěť, 2. 1. Pojem a obecné náležitosti – de lege lata.

pořizovací způsobilost. V případech, kdy se ukáže, že je závěť pozdější pro nesplnění zákonných požadavků neplatná, zůstává závěť původní zcela nedotčena.¹⁷⁸ Druhou podmínkou způsobilosti pozdější závěti zrušit závěť dřívější je skutečnost, že si závěti konkurují svým obsahem a nemohou vedle sebe obstát. Pokud v dřívější závěti zůstavitel pořídil o svém domě a automobilu a v závěti pozdější pořídil o finanční částce na své vkladní knížce, zůstávají obě pořízení v platnosti, protože si vzájemně nekonkurují. V případech, kdy dřívější závěť nemůže vedle pozdější obstát pouze v určité části, ruší se pouze daná část a zbytek dřívější závěti zůstává nedotčen. Jako příklad lze uvést situaci, kdy zůstavitel v první závěti, kterou pořídí, zanechá dům i automobil své dceři, přičemž v průběhu života změní názor a sepíše druhou závěť, ve které zmíněný automobil odkáže své přítelkyni. Za předpokladu, že druhá závěť je platná, nezruší první závěť jako celek, nýbrž ji anuluje pouze v části, která se týká automobilu. V takovém případě v rámci dědického řízení bude notář jako soudní komisař přihlížet k oběma posledním pořízením, protože obě budou platná a účinná. Za předpokladu, že se dědici nedohodnou jinak, zdědí dcera dům a přítelkyně automobil.¹⁷⁹ Způsobilost zrušit celou závěť případně i jen část závěti, má také platná listina o vydědění, pokud závěť nemůže vedle této obstát. Podmínkou je rovněž platnost takové listiny. Stejnou schopnost má i platná pozdější závěť vůči dřívější listině o vydědění. Pokud zůstavitel nejdříve vydědí potomka a později ho platnou závěti povolá k části nebo i celému svému majetku, je listina o vydědění zrušena.¹⁸⁰

6. 3. Odvolání závěti

Další způsob, jak anulovat dříve učiněná poslední pořízení pro případ smrti, je jejich výslovné odvolání. Zůstavitel může odvolat pouze některou konkrétní závěť nebo všechny

---

¹⁷⁸ Viz. Usnesení NS ČR ze dne 16. července 2008, sp. zn. 21 Cdo 2767/2007: „ Pro neplatnost „pozdější“ závěti, která postihuje právní úkon závěti „od počátku“, nemohlo dojít ke zrušení závěti „dřívější“. Proto – logicky vzato – není třeba ani uvažovat o „obnovení“ závěti „dřívější“.“

¹⁷⁹ Dohoda dědiců o rozdělení pozůstalosti je v současné praxi klíčovým institutem při vypořádání dědictví. Ve skutečnosti se však jedná o obejití zůstavitelovy vůle a o zásah do základní zásady dědického práva – autonomie vůle. Zůstavitel, který pro případ smrti nakládá se svým jměním, které je de facto výsledkem jeho celoživotního snažení, má mít možnost rozhodnout podle své úvahy, komu a co případně. Jeho vůle musí být plně respektována. Dědická dohoda by tedy neměla být pravidlem, nýbrž pouze výjimkou; opačný názor WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo?. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 39 – 41.

¹⁸⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1298.

závěti z dřívější doby zároveň. Stejně tak může v rámci jedné konkrétní závěti odvolat pouze její určitá ustanovení nebo její část a zbytek ponechat v platnosti. Odvolání musí být učiněno výslovně, avšak nemusí se jednat o samostatný právní úkon. Odvolání závěti může zůstavitel zahrnout do nově pořízené závěti či listiny o vydědění. V případě odvolání závěti jako samostatného právního úkonu musí zůstavitel dodržet formu a podmínky, které jsou zákonem vyžadované pro závěť. Z daného faktu plyne, že pokud nezletilá osoba starší 15 let může pořídit závěť pro případ smrti pouze formou notářského zápisu, může závěť také odvolat pouze formou notářského zápisu. Ta samá situace platí pro osoby, které nemohou číst nebo psát, jež mohou pořídit pouze před třemi současně přítomnými svědky, musí i případné odvolání jejich posledního pořízení provést před třemi současně přítomnými svědky (případně prostřednictvím notářského zápisu jako všeobecné formy závěti). Není však nutné, aby odvolání závěti bylo učiněno stejnou formou, v jaké byla závěť pořízena.¹⁸¹ Platí rovnost všech forem závěti, což znamená, že holografní závěť má stejnou váhu jako závěť pořízená ve formě notářského zápisu. Závěť ve formě notářského zápisu nemá pouze pro svou formu přednost před závětí vlastnoruční. Zůstavitel může závěť pořízenou ve formě notářského zápisu odvolat vlastnoručním pořízením pro případ smrti a naopak. Podmínkou je však platnost právního úkonu odvolání.¹⁸² V současné době neexistuje normativní úprava otázky, co se stane se závětí, která byla zůstavitelem platně odvolána, avšak později zůstavitel platně odvolal samotný projev o odvolání. Vzhledem ke skutečnosti, že platný a účinný OZ obsahuje pouze jedno ustanovení, které se týká zrušení závěti, je nutné otázky plynoucí z nedostatečné právní úpravy ponechat k řešení judikatuře.¹⁸³ Na dané případy lze vztáhnout rozhodnutí soudu, které sice upravuje vztah dřívější závěti a závěti pozdější, která anulovala původní závěť, avšak sama byla později odvolána, nicméně pod dané rozhodnutí lze podřadit také odvolání projevu o odvolání závěti.¹⁸⁴ Pokud chce zůstavitel znovu založit dědickou posloupnost podle dřívější závěti, musí sepsat závěť novou, která bude mít stejný obsah. Nelze tedy obnovit platnost odvolané závěti, a to ani tehdy, pokud zůstavitel výslovně uvede,

---

¹⁸¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1299.

¹⁸² Viz. Kapitola č. 2 Závěť, 2. 1. Pojem a obecné náležitosti – de lege lata.

¹⁸³ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 102-103.

¹⁸⁴ R 30/82: „byla-li závěť zrušena závětí pozdější (§480 odst. 1 obč. zák.), neobnoví se její účinnost tím, že pozdější závěť byla pak odvolána (§480 odst. 1 obč. zák.) anebo byla zničena listina, na níž byla závěť napsána (§480 odst. 2 obč. zák.).“

že odvolává projev o odvolání a obnovuje platnost závěti odvolané. Takový projev vůle neobsahuje podstatné náležitosti posledního pořízení, především ustanovení dědiců a majetku, který jim má připadnout.¹⁸⁵

6. 4. Zničení listiny, na které byla závěť sepsána

Poslední možností zůstavitele, jak anulovat předchozí pořízení pro případ smrti, je jeho fyzické zničení. Daný způsob nepřichází z povahy věci v úvahu u tzv. veřejných závětí. Závěť, která byla pořízena formou notářského zápisu, nemůže zůstavitel fyzicky zničit vzhledem ke skutečnosti, že originál je uložen u notáře a nelze jej za života zůstavitele nikomu vydat.¹⁸⁶ Fyzickým zničením se rozumí především roztrhání listiny, její skartování, spálení, ale také například přeškrtnutí některých částí nebo i jí celé. Základním požadavkem je, aby byla listina zničena samotným zůstavitelem a to záměrně a s úmyslem poslední pořízení zrušit. Pokud by byla listina zničena nedopatřením či nešťastnou náhodou, nebylo by možné závěť považovat na zrušenou. Bylo by však přinejmenším velice obtížné prokázat, že závěť existovala, jaký měla obsah a v neposlední řadě také, že byla zničena omylem. Důkazní břemeno by musela v tomto případě unést osoba, která dané skutečnosti tvrdí. K prokázání tvrzených skutečností by uvedené osobě významně pomohlo, pokud by zůstavitel pořídil více vyhotovení jedné závěti. V případě, že by jedno nebo několik vyhotovení například shořelo, bylo by možné prokázat obsah takto zničených pořízení vyhotovením, které zůstalo nepoškozeno. Výše uvedený stav je příhodný pro osobu, která tvrdí, že ke zničení závěti došlo omylem, nikoliv však pro samotného zůstavitele, který chce poslední pořízení opravdu anulovat. V případě, že zůstavitel zničí pouze jedno nebo několik vyhotovení příslušné závěti, nedojde ke zrušení jeho poslední vůle, byť by zbylo nedotčené pouze jedno vyhotovení. Za těchto okolností je vhodnější využít ke zrušení posledního pořízení jeden ze dvou výše uvedených způsobů.¹⁸⁷ Pokud zničí listinu, na které je vyjádřena poslední vůle zůstavitele jiná osoba, nemá tento úkon účinky na zrušení. V případě, že by listinu zničil potenciální dědic zůstavitele, jednalo by se o tzv. zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele a osoba by se stala dědicky nezpůsobilou ve smyslu §469 OZ. Zničením listiny, která

---

¹⁸⁵ MUŽIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel a kol. (eds). *Občanský zákoník- Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1299.

¹⁸⁶ Viz. §101 NŘ; dále: BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 83.

¹⁸⁷ MIKEŠ, Jiří, MUŽIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo- praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 103.

obsahuje pozdější závěť, případně zničením listiny, která obsahuje odvolání dřívější závěti nedojde k tzv. „obživnutí“ dřívější závěti.¹⁸⁸

Otázkou „obživnutí“ či „neobživnutí“ dřívější závěti jsem se zabývala již výše.¹⁸⁹ Současná teorie i praxe má na danou problematiku nesprávný náhled a tohoto chybného náhledu se bohužel drží. Že se jedná o náhled chybný, je jasně patrné ze skutečnosti, že návrh NOZ přejímá názor vyslovený Václavem Bednářem a zakotvuje speciální ustanovení, které zachování platnosti dřívější závěti výslovně upravuje.¹⁹⁰ NOZ na rozdíl od současného OZ věnuje problematice zrušení závěti podstatně větší pozornost. Zakotvuje také nový způsob zrušení závěti pořízené formou veřejné listiny. Zůstavitel může kdykoliv požadovat její vydání z úřední úschovy, přičemž vydáním listiny je tato považována za odvolanou.¹⁹¹ Účinky odvolání však nemá vydání soukromého pořízení, které si zůstavitel uložil do úřední úschovy dobrovolně. Ostatní ustanovení NOZ zpřesňují a normativně upravují odpovědi na jednotlivé otázky, které byly vzhledem k nedostatečné právní úpravě v současném OZ zodpovídány judikaturou. Nově je také zakotvenou pravidlo, kdy bez právních následků budou všechna prohlášení zůstavitele o neplatnosti jeho příštích pořízení pro případ smrti. Dané pravidlo bylo dosud dokazováno pouze literaturou.¹⁹²

---

¹⁸⁸ Viz. Usnesení KS v Brně ze dne 26. července 1999, sp. zn. 18 Co 385/98

¹⁸⁹ Viz. Kapitola 3. 2. Občanský zákoník z roku 1964 (z. č. 40/1964 Sb.) – současně účinná právní úprava.

¹⁹⁰ §1580 NOZ: „Zruší-li zůstavitel novější závěť, ale dřívější uchová, má se za to, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ni, jako by nebyla zrušena.“

¹⁹¹ §1579 odst. 1 NOZ; tento nový způsob zrušení závěti zakotven po vzoru BGB

¹⁹² §1575-1581; Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) str. 392-393 [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

ZÁVĚR

Základní myšlenkou této diplomové práce bylo přinést ucelenější a podrobnější pohled na tu část dědického práva, která byla v minulém století nejvíce opomíjena a jejíž právní úprava je do současné doby velice omezená. Testamentární dědická posloupnost je velice zásadním institutem, přesto jí není věnována náležitá pozornost ani v rámci normativní úpravy, ani v rámci odborné literatury. Když se jedná o institut, který vychází z ústavně garantované svobody jedince, z práva jednotlivce na autonomii vůle. Zůstavitel může takto určit vlastní právní nástupce podle své vůle, a to i odchýlně od případných nástupců určených zákonem. Svobodně může určit, komu připadne po smrti jeho majetek, některá práva a povinnosti, které smrtí nezanikají. Dle mého názoru se jedná o velice významné oprávnění každého z nás, které nemůže být v demokratickém právním státě podhodnocováno a bez důležitých důvodů nikomu z nás upíráno.

Obsahem této diplomové práce jsou části všeobecnějšího charakteru, prostřednictvím kterých jsem se snažila přiblížit čtenáři pojetí testamentární posloupnosti v minulých občanskoprávních kodexech a samozřejmě také v jejich prvopočátcích, avšak v návaznosti na tato obecnější pojednání demonstrovat konkrétní nedostatky současné právní úpravy a problematické otázky, které z ní vyvstávají. Jednotlivé problematické aspekty jsem představila z různých úhlů pohledu, které vychází z různých názorů a postojů jednotlivých subjektů a poté jsem vyslovila i úvahu vlastní, případně jsem se k jednomu z představených názorů přiklonila.

Přestože jsem na počátku své práce věděla o značném množství problematických aspektů v současné právní úpravě testamentární dědické posloupnosti, až po jejich shrnutí a ucelení jsem poznala, že rozsáhlejší rekodifikace dědického práva jako celku je zcela nezbytná. Jednotlivé novely související s dědickým právem, kterými prošel současný občanský zákoník, provedly pouze tzv. kosmetické úpravy, nikoli však důkladné a hloubkové změny v rámci dědického práva v takovém rozsahu, aby byl OZ schopen upravovat vztahy mezi jednotlivými subjekty v demokratické společnosti.

Z hlediska struktury jsem diplomovou práci rozdělila systematicky do šesti kapitol, které jsem dále rozčlenila na podkapitoly. Problematika testamentární dědické posloupnosti je rozvedena od obecných úvah a porovnání s jinými pořízenými pro případ smrti až po konkrétní problematické aspekty jednotlivých typů závěti. V první kapitole se zaměřuji na některá další pořízení pro případ smrti, která se závětí úzce souvisí nebo jí jsou jinak blízká. Snažím se vysvětlit jejich význam a poukázat na instituty, které budou navraceny do našeho

právního řádu NOZ. Cílem druhé kapitoly je představit institut závěti, jako nejvýznamnějšího pořízení pro případ smrti. Jedná se o obecnější výklad vymezující závěť jako jednostranný právní úkon, který musí splňovat obecné požadavky platnosti právního jednání. Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na problematické aspekty, které jsou všem druhům testamentů společné. Pokusila jsem se vymezit jednotlivé problémy a najít jejich správné řešení. Shodně je tomu ve čtvrté kapitole, kde jsem se však zaměřila na jednotlivé druhy testamentů a problematické aspekty, které se konkrétně k těmto vztahují. I zde jsem se snažila najít správnou odpověď na jednotlivé problematické otázky, které vyvstaly. Pátá kapitola je věnována interpretaci závěti jako důležité a významné právní disciplíně. Nejprve jsem představila výklad právních úkonů obecněji a posléze jsem aplikovala jednotlivá pravidla na závěť jako takovou. V šesté, poslední kapitole, jsem představila jednotlivé způsoby zrušení posledního pořízení, pro případ, že zůstavitel nechce, aby určité jím vytvořené pořízení způsobilo po jeho smrti právní následky.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

LITERATURA

- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 1. svazek*. Praha: Linde, 2008. 1391 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník - Velký akademický komentář – 2. svazek*. Praha: Linde, 2008. 1242 s.
- FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 650 s.
- FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 904 s.
- FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2006. 496 s.
- KADLECOVÁ, Marta a kol. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 280 s.
- KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 408 s.
- KNAPPOVÁ, Marta a kol. *Občanské právo hmotné I*. 4. aktualizované vydání. Praha: ASPI, 2005. 524 s.
- KUBŮ, Lubomír, HUNGR, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 336 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie a nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010. 304 s.
- MELZER, Filip. *Právní jednání a jeho výklad*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2009. 218 s.
- MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*. Praha: Informatorium, 1993. 166 s.
- MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo – praktická příručka*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 352 s.
- PLECITÝ, Vladimír a kol. *Základy občanského práva*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005. 287 s.
- ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 1491 s.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1085 s.

ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník II. §460-880. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. 1114 s.

ODBORNÉ ČLÁNKY

BEZOUŠKA, Petr. Nezletilý a závěť notářským zápisem. *Právní rádce*, 2005, roč. 13, č. 4, s. 19 – 21.

ELIÁŠ, Karel. Teoretické a praktické otázky rekonstrukce českého občanského práva. *Právní fórum*, 2006, roč. 3, č. 3, s. 18 – 23.

ELIÁŠ, Karel. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad Notam*, 2003, roč. 9, č. 5, s. 97- 98.

JEŘÁBKOVÁ, Lenka. Dědické smlouvy jako dědický titul de lege ferenda a základní východiska jejich úpravy. *Právní fórum*, 2005, roč. 2, č. 9, s. 355 – 357.

KOŽIAKOVÁ, Hana, KOŽIAK, Jaromír. Započtení na dědický podíl v judikatuře. *Ad Notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 170 – 173.

WAWERKA, Karel. Jaké dědické právo?. *Ad Notam*, 2004, roč. 10, č. 2, s. 39 – 41.

JUDIKATURA

Nález ÚS ze dne 12. června 2000, sp. zn. I. ÚS 331/98

Nález ÚS ze dne 14. dubna 2005, sp. zn. I. ÚS 625/2003

Nález ÚS ze dne 19. března 2008, sp. zn. II. ÚS 2221/07

Nález ÚS ze dne 21. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 571/06

Rozsudek NS ČSR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82

Rozsudek NS ČSR ze dne 28. listopadu 1986, sp. zn. 4 Cz 61/86

Rozhodnutí NS ČSR ze dne 2. srpna 1991, sp. zn. 4 Cz 56/1991

Rozsudek NS ČR ze dne 31. října 1991, sp. zn. 4 Cz 55/1991.

Rozsudek NS ČR ze dne 19. prosince 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001

Usnesení NS ČR ze dne 25. dubna 2002, sp. zn. 30 Cdo 517/2002

Rozsudek NS ČR ze dne 26. června 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002

Rozsudek NS ČR ze dne 27. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004

Rozsudek NS ČR ze dne 4. května 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004

Rozsudek NS ČR ze dne 24. října 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006

Rozsudek NS ČR ze dne 20. března 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006

Rozsudek NS ČR ze dne 3. dubna 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007
Usnesení NS ČR ze dne 16. července 2008, sp. zn. 21 Cdo 2767/2007
Usnesení NS ČR ze dne 31. března 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008
Rozsudek NS ČR ze dne 23. září 2009, sp. zn. 33 Cdo 657/2008
Usnesení MěS v Praze ze dne 31. května 1994, sp. zn. 24 Co 106/ 94
Rozhodnutí MěS v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 315/97
Usnesení MěS v Praze ze dne 28. února 2001, sp. zn. 24 Co 51/2001
Usnesení KS v Brně ze dne 26. července 1999, sp. zn. 18 Co 385/98
Usnesení MěS v Brně ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98
Rozhodnutí KS v Brně ze dne 30. června 1966, sp. zn. 10 Co 154/65
Usnesení KS v Ostravě ze dne 22. dubna 2005, sp. zn. 10 Co 1236/ 2004
R 20/54 (15 Co 494/53)
R 33/75
R 61/77
R 30/82
R 59/98
R 44/99

ZÁKONY

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Nový občanský zákoník)

Důvodová zpráva NOZ (konsolidovaná verze) [online]

ABSTRAKT

Dědické právo jako celek je neodmyslitelnou součástí občanského práva, které upravuje a reguluje soukromoprávní vztahy ve společnosti. Dědické právo bylo na vysoké úrovni zpracováno již ve Starověkém Římě, kde mělo významné postavení. Již v této době lidé poznali, že smrt jako jistá a neodvratitelná událost nastane v životě každého jedince. V důsledku dané skutečnosti byl vytvořen systém právních norem, který začal upravovat vztahy vznikající po smrti fyzické osoby, tedy po ukončení její fyzické existence. Smrt se stala podstatnou právní skutečností.

Dědické právo prošlo v průběhu mnoha století různými více či méně významnými změnami. Obecně se jednalo spíše o postupný vývoj a zdokonalování právních norem dědického práva v souvislosti s vývojem společnosti. Účel a jednotlivé principy dědického práva zůstávaly nezměněné. Kontinuita vývoje dědického práva však byla přetržena v polovině 20. století, kdy došlo na našem území ke státnímu převratu, a do čela politické scény se dostala na více než 40 let KSČ. Ve velice krátkém časovém období došlo k destrukci celého právního řádu a po druhé rekodifikaci soukromého práva na počátku 60. let k úplnému rozkladu dědického práva v jeho původním pojetí. Nejvíce „zdeformována“ byla část dědického práva, která je základním projevem zásady autonomie vůle a úcty ke člověku jako takovému. Testamentární dědická posloupnost byla z politického hlediska nevyhovující, proto byla zredukována na minimální možný počet ustanovení. Přesto, že období vytváření jednotného socialistického práva je již několik desítek let za námi, nebyla prozatím vytvořena úprava dědického práva a testamentární dědické posloupnosti hodná pro demokratický právní stát.

Diplomová práce poukazuje na dřívější chápání dědického práva a zároveň vytýká problematické aspekty a nedostatky právní úpravy účinné v současné době. Zároveň se snaží upozornit na nutnost a nevyhnutelnost přijetí zcela nového soukromoprávního kodexu, který bude splňovat požadavky demokratického právního státu.

KLÍČOVÁ SLOVA

• dědické právo • testamentární dědická posloupnost • problematické aspekty • závěť (testament)

ABSTRACT

The law of succession is an inherent part of civil law, which modifies and regulates private relationships in our society. Law of succession was already compiled on high level in ancient Rome where it played important role. The people in ancient Rome already knew that death is a certain event in everyone's life. In consequence of this fact, it was formulated the system of legal norms, which started to regulate relationships after the physical entity's death thus after the end of his or her physical existence. The death became an essential part of legal fact.

The law of succession has been changed in many ways during centuries. Generally it was only gradual evolution and improvement of legal norms of the law of succession in context of development of society. The purpose and the particular principles of the law of succession were unmodified. Continuity of evolution of the law of succession was interrupted in half of the 20th century because of the coup d'état. The Communist Party of Czechoslovakia headed political scene for forty years. The whole legal order reached the destruction and the private law reached the recodification in short span of time. Original conception of the law of succession was disorganized at the beginning of 1960s. The most degenerated part was a part of which is basic manifestation of principle of self-government of will and reverence for human being in itself. Testamentary hereditary succession was inconvenient from political point of view that is why it was reduced to a minimum of legal norms, even though the period of making the uniform socialist law had finished many years ago. As yet the amended of the law of succession and testamentary hereditary succession for the democratic legally consistent state haven't created there.

The thesis points out to the original concept of the law of succession and demonstrates the problematic aspects and the deficiencies of legal regulations of the current legislation. The thesis currently tries to say, that the acceptance of new civil code is so important for our democratic society.

KEY WORDS

● the law of succession ● testamentary hereditary succession ● problematic aspects ● will (testament)